100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

32

SCHLIEMANN

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Heinrich Schliemann

Numărul 32

PROLOG 4

VIAȚA ȘI VREMURILE 6

Pasiunea pentru lumea clasică inspiră o călătorie destinată să probeze veridicitatea unor mituri

Seducția unei lumi îngropate

Fuga de sărăcie

Calea spre bogăție

O viziune asupra lumii

Descoperirea Troiei

Mitologia devine realitate

Un spirit investigativ neobosit

EVENIMENTE MARCANTE 20

Lumina și întunericul descoperirilor

VIEȚI PARALELE 24

Trecutul se îngemănează cu prezentul

INFLUENȚE MAJORE 28

Goana către arheologia modernă

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

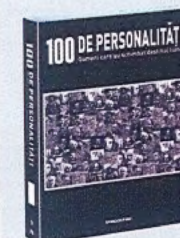
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

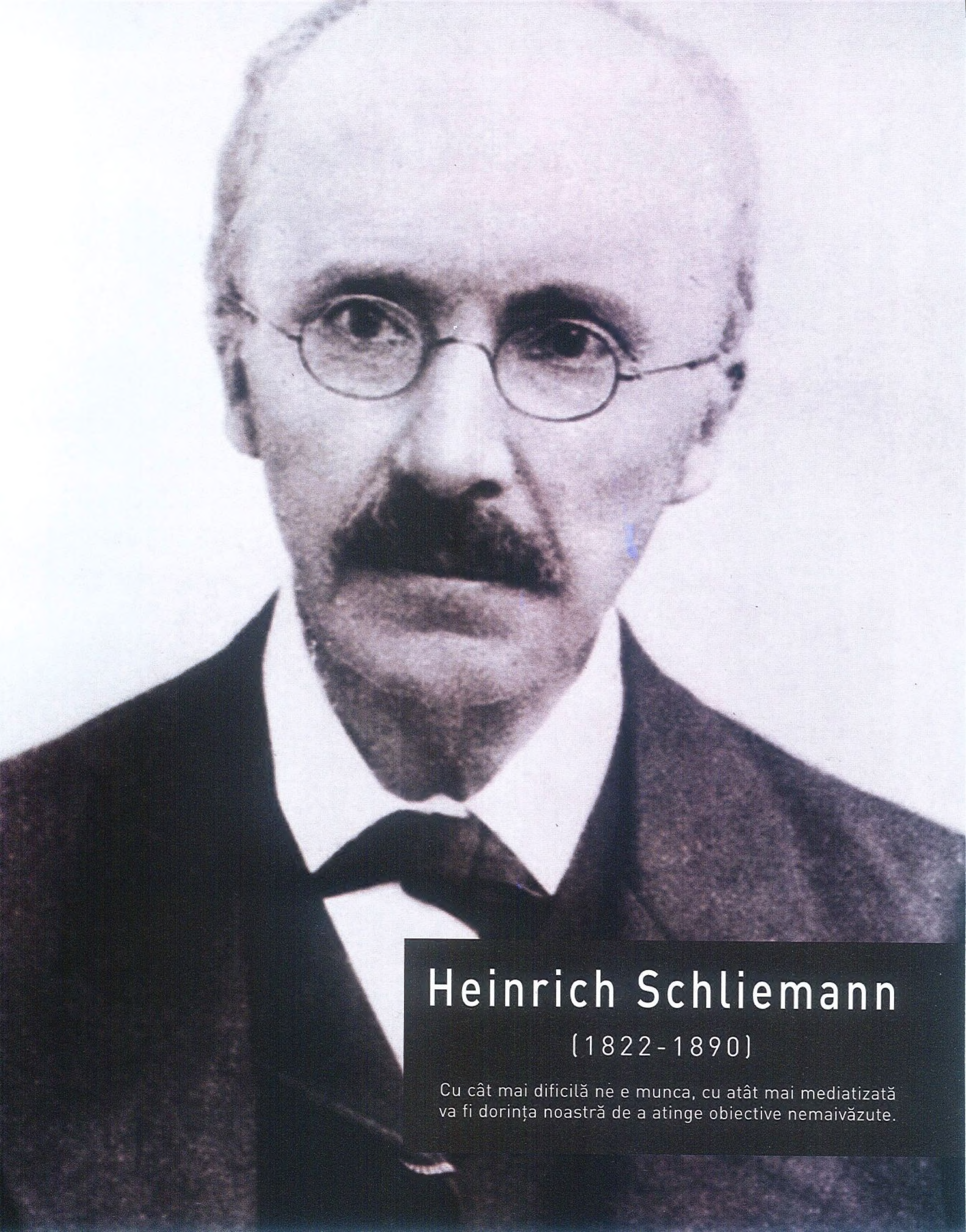
Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Heinrich Schliemann
(1822-1890)
Cu cât mai dificilă ne e munca, cu atât mai mediatizată
va fi dorința noastră de a atinge obiective nemaivăzute.

Heinrich Schliemann

Ce fel de viață a dus Schliemann?

PROLOG

LA MIJLOC DE SECOL XIX, numeroasele națiuni europene erau angrenate într-un proces fervent de descoperire a originilor civilizațiilor din care își trag sevele. Curând, coasta Mării Egee a fost împânzită de campanii de cercetări arheologice. Cu toate acestea, singurele care au beneficiat de atenția arheologilor au fost ruinele civilizațiilor clasice, aflate în zone precum Atena sau Olimpia; locațiile descrise în poemele epice ale lui Homer au fost considerate drept fantastice, fără a constitui obiect de investigație. Acesta este contextul în care își face apariția un arheolog eminent, fost om de afaceri: Heinrich Schliemann.

Schliemann a început să se preocupe de arheologie abia după împlinirea vârstei de patruzeci de ani. Pentru a-și împlini visul din copilărie de a descoperi el însuși dovezi privind existența lumii poemelor epice zugrăvite de Homer, acesta a cercetat ruine ale Greciei antice datând din cele mai vechi timpuri. Fără a fi un expert, Heinrich a reușit de unul singur să descopere dovezile existenței miceniene.

Așadar, ce fel de viață a dus Schliemann?

TABEL CRONOLOGIC

Secolul VIII î.Hr.	Finalizarea poemelor epice ale lui Homer
1815	Căderea lui Napoleon
1820	Abolirea iobăgiei în Mecklenburg
1821	Mișcarea pentru independența Greciei prinde avânt
1822	Se naște Schliemann
1829	Schliemann visează să descopere Troia
1831	Mama lui Schliemann se stinge din viață, iar tatăl său se recăsătorește
1836	Schliemann își începe ucenicia la o băcănie
1841	Schliemann este implicat într-un naufragiu și se îndreaptă spre Olanda
1844	Schliemann începe să lucreze pentru societatea comercială B.H. Schröder
1846	Schliemann este trimis să lucreze în Rusia
1848	Începe goana după aur pe coasta de vest a Americii de Nord
1851	Schliemann călătorește în America
1852	Prima căsătorie a lui Schliemann
1853	Izbucnește Războiul Crimeii
1858	Călătoria lui Schliemann în Mediterana
1863	Schliemann începe să își lichideze afacerile
1864	Schliemann pleacă într-o călătorie în jurul lumii
1866	Schliemann începe să studieze arheologia
1868	Săpăturile din Itaca Vizita în Grecia Vizita în Italia
1869	Schliemann divorțează, apoi se recăsătorește
1871	Schliemann începe oficial săpăturile în vederea identificării Troiei
1873	Descoperirea comorii lui Priam
1876	Descoperirea ruinelor cetății Micene Descoperirea măștii lui Agamemnon
1879	Descoperirea Troiei
1880	Comoara lui Priam este prezentată Germaniei
	Publicarea raportului intitulat „Ilion”
1882	Participă la cercetarea arheologică a Troiei întreprinsă de Dörpfeld
1884	Descoperirea citadelei antice Tiryns
1890	Schliemann este supus unei operații la ureche Schliemann moare, la Napoli
1900	Evans începe o campanie amplă de cercetare arheologică a Cretei
1930s	Blegen efectuează noi săpături la Troia
1945	Rusia dobândește Comoara lui Priam
1953	Descifrarea sistemului de scriere Linear B
1996	Comoara lui Priam este expusă public la Moscova

Pasiunea pentru lumea clasică inspiră o călătorie destinată să probeze veridicitatea unor mituri

Într-o parohie din Ankershagen, un sătuc uitat de lume din nordul Germaniei, tânărul Heinrich Schliemann savura poveştile tatălui său despre eroii Greciei Antice. Aceste istorisiri vor da naştere în mentalul lui Schliemann unor visuri arzătoare. Schliemann a reuşit să depăşească greutăţile copilăriei, ajungând un important agent comercial internaţional, astfel că şi-a dedicat a doua jumătate a vieţii cercetării istoriei perioadei clasice. Ca arheolog amator, avea să rescrie istoria civilizaţiilor bazinului Mării Egee.

▲ Schliemann, pe când profesa ca și agent comercial în Rusia. Această fotografie este cea mai veche imagine de care dispunem a lui Schliemann, pe când avea treizeci și opt de ani.

Seducția unei lumi îngropate

Castelul tâlharului

STATUL MECKLENBURG-VORPOMMERN din nordul Germaniei, localizat la Marea Nordului, este și în ziua de astăzi cea mai puțin populată regiune germană. Dacă avem în vedere și faptul că iobăgia a fost abolită abia în 1820, modernizarea sa a fost una dintre cele mai greoaie. Heinrich Schliemann s-a născut în ceea ce era cunoscut la acea vreme sub numele de Marele Ducat de Mecklenburg-Schwerin, în micul oraș Neubukow din apropiere de coasta Mării Nordului. Aici se afla parohia tatălui său, Ernst Schliemann, de profesie preot. Schliemann a venit pe lume la 6 ianuarie 1822, imediat după abolirea iobăgiei. În anul nașterii sale, tatăl s-a mutat la Ankershagen, într-o regiune cu o mare densitate de lacuri din inima Germaniei, în care Heinrich își va petrece copilăria.

Acel sat izolat avea o tradiție folclorică bogată. Casa parohială în care locuia Schliemann avea reputația de a fi bântuită de fantoma unui preot care trăise în ea cu generații în urmă, și se credea că un prunc așezat într-un pătuț de aur încă se mai odihnea într-o criptă din sat. La aceasta s-au mai adăugat ruinele unui castel care se spune că ar fi fost locuit în Evul Mediu de un cavaler tâlhar.

Rămășițele cuptorului în care cavalerul se zvonește că și-a gătit și apoi mâncat servitorul încă erau în castel,

▼ Casa în care s-a născut Schliemann se află în orășelul Neubukow, localizat la zece kilometri distanță de țărmul Mării Nordului.

Casa parohială în care și-a petrecut Schliemann copilăria s-a conservat până în ziua de azi, fiind deschisă publicului ca muzeu în memoria arheologului.

iar picioarele cavalerului s-ar afla într-un cavou în cimitirul din sat. Auzind aceste povești supranaturale spuse de tatăl său, Schliemann nu s-a înfiorat, ci a hotărât fie să sape mormântul banditului, fie să cerceteze castelul în care acesta a trăit, în căutare de comori. Schliemann a mers până într-acolo încât să își întrebe tatăl, un biet preot de țară, sărac lipit pământului, de ce nu s-a îmbogățit pur și simplu descoperind leagănul de aur sau comoara cavalerului. Curiozitatea lui Schliemann pentru relicve ale istoriei de odinioară, îngropate sub pământ, deja își făcea simțită prezența la această vârstă fragedă.

Unul dintre multiplele morminte ale familiilor puternice din secolele trecute care marchează peisajul regiunii din jurul localității Ankershagen. Mormântul în care se spune că este îngropat leagănul de aur se numără la rândul său printre acestea.

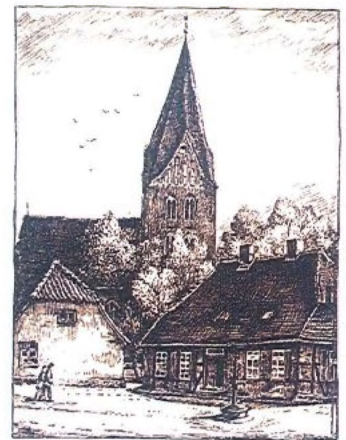
Legenda Troiei

Schliemann a devenit profund pasionat de istorie mulțumită poveștilor de factură istorică spuse de tatăl său. Curiozitatea i-a fost răscolită de relatări ale tragediei îngropării orașului Pompei în urma unei erupții vulcanice sau ale Războiului Troian din Grecia Antică.

De Crăciun, în anul 1829, înainte ca Schliemann să sărbătorească a opta aniversare, tatăl i-a dăruit o carte. Este vorba de o lucrare ilustrată, „Istoria universală pentru copii" („Weltgeschichte für Kinder") de Georg Ludwig Jerrers. Cartea i-a ridicat lui Schliemann o serie de întrebări. Cu inocența specifică copilăriei, și-a exprimat convingerea că Jerrer trebuie să fi văzut Troia, căci cum altfel ar fi putut să deseneze ilustrația cărții. Replica tatălui a fost că imaginile sunt doar rodul imaginației celui care a realizat ilustrațiile. Schliemann a întrebat atunci dacă Troia a avut sistem de fortificație, la care tatăl a răspuns afirmativ. Apoi, Schliemann a afirmat că aceste bastioane trebuie să fie încă îngropate sub pământ și i-a promis părinetelui că într-o bună zi, chiar el va fi acela care să scoată Troia la lumină. Schliemann avea să scrie în autobiografia sa că această curiozitate inocentă a copilăriei îl va însoți tot restul vieții.

Copiii interesați de relicve istorice îngropate erau o raritate în târgurile mediului rural înverzit al nordului Germaniei. Cu toate acestea, Schliemann a reușit să întâlnească o parteneră care să îi înțeleagă hobby-ul. De aceeași vârstă cu Schliemann, Minna era fiica unei familii de fermieri, Meinckes, care locuia în afara Angkershagenului. Împreună, cei doi obișnuiau să exploreze ruinele castelului cavalerului bandit sau să asculte miturile și legendele povestite de unii săteni. Tânărul cuplu și-a mărturisit că, atunci când vor crește se vor căsători, pentru ca apoi să descopere comoara din castelul cavalerului bandit și ruinele Troiei.

Dar epoca idilică a acestui cuplu fraged se va sfârși brusc, având să capete o turnură nefericită pentru amândoi.

▲ Biserica în care tatăl lui Schliemann a lucrat ca preot, în Neubukow. La un an de la nașterea lui Schliemann, familia sa s-a mutat la Ankershagen.

Versiune diferită

ADEVĂRUL ȘI FICȚIUNEA DIN LEGENDE

Încă de la o vârstă fragedă, Schliemann tânjea după vremurile de mult apuse despre care îi povestea tatăl său. Schliemann a început să creadă cu tărie în ideea că poemele epice eroice compuse de Homer se bazau pe adevăruri istorice după ce a văzut ilustrațiile din „Istoria universală pentru copii" și și-a jurat ca într-o zi să descopere Troia. A învățat limbile a cinci țări cu o sârguință ieșită din comun, și a folosit acest lucru ca armă pentru a fi încununat de succes în activitățile sale din domeniul comerțului internațional. A investit mai apoi fondurile obținute de pe urma muncii sale în săpăturile pe care le-a realizat, și în cele din urmă a reușit să își transforme visul din copilărie în realitatea. Cu toate acestea, după moartea lui Schliemann au existat numeroase dubii cu privire la această descriere autobiografică, și chiar și în zilele noastre, multe dintre anecdotele sale sunt considerate a fi simple plăsmuiri.

Să luăm ca exemplu povestea spusă de Schliemann pentru prima oară în 1874, conform căreia a urmat acest drum în viață după ce a citit „Istoria universală pentru copii". Pe atunci avea deja cincizeci și doi de ani și deja finalizase săpăturile de mari dimensiuni la cetatea Troia. Anecdota lipsea din orice însemnare anterioară. Afirmația că a visat să descopere Troia încă din fragedă pruncie a fost astfel privită cu suspiciune. Schliemann și-a exprimat interesul de a cerceta ruinele troiene doar începând din 1868, pe când lucra ca negustor, și nu a susținut niciodată că de fapt strângea bani pentru ca ulterior să aibă cu ce să își finanțeze săpăturile. De asemenea, cu privire la influența tatălui, Schliemann avea să declare că părintele său nici nu l-a iubit, nici nu i-a asigurat educația corespunzătoare, iar legendele colorate din copilăria lui Schliemann erau copiate din cărțile altora, publicate după 1857.

Aceste episoade au fost repetate în lucrarea scrisă de Schliemann în 1880, „Ilion" și mai apoi în autobiografia sa. Din aceste cărți, poveștile s-au răspândit în toate colțurile lumii. Este posibil ca aceste istorisiri să se fi înfiripat în mintea sa odată cu obținerea succeselor sale arheologice.

Fuga de sărăcie

▲ Tatăl lui Heinrich Schliemann, Ernst Schliemann. Schliemann a avut o relație sinuoasă cu tatăl său, dar cu toate acestea nu a renunțat niciodată să îl sprijine sau să țină legătura cu acesta.

Scandalul tatălui său

TATĂL LUI SCHLIEMANN a cultivat interesul fiului său pentru istorie, dar viața pe care o ducea nu îl recomanda pentru a fi un membru al clerului. Relațiile sale cu femeile erau laxe și a avut numeroase legături cu acestea, în ciuda faptului că era căsătorit. Îndurerată de infidelitatea soțului, mama lui Schliemann a decedat, după o lungă suferință, în 1831. Imediat după moartea soției, Ernst s-a căsătorit cu una dintre concubinele sale, atrăgându-și oprobiul țărănimii consătene. Pentru a înrăutăți și mai mult lucrurile, a ajuns să fie suspectat de deturnare a fondurilor parohiei, familia lui Schliemann fiind ostracizată de săteni. Minnei, prima dragoste a lui Heinrich și singura din sat care îl înțelegea, i s-a interzis de către familie să continue orice relație cu Schliemann. Acesta avea să susțină că acest amănunt avea să îl îndurereze infinit mai mult decât trecerea în neființă a propriei sale mame.

Scandalul în care a fost implicat tatăl a dezbinat familia Schliemann. Heinrich a ajuns să fie crescut de unchiul său, și a făcut primii pași în studiul limbii latine sub îndrumarea filologului Karl Andress. În ciuda dificultății acestui demers, Schliemann a scris în preajma Crăciunului acelui an un eseu în latină despre Războiul Troian, pe care apoi i l-a trimis tatălui său. Văzând cât de absorbit este Schliemann de studiile sale de latină, Andress a vrut să îl trimită pe Schliemann la liceu, dar faptele tatălui au constituit și de această dată un impediment. Tatăl fusese acționat în instanță în legătură cu deturnarea de fonduri de la locul de muncă. Astfel, banii care ar fi putut fi folosiți pentru a acoperi costul studiilor lui Schliemann s-au risipit, fiind necesari pentru a acoperi pagubele produse. Schliemann nu a reușit să petreacă decât trei luni pe băncile liceului. Interesul lui Schliemann în istorie și în operele clasicilor a cunoscut un impas și, de dragul învățării unei meserii pentru a se putea întreține, a fost transferat la o școală profesională.

Supraviețuirea între apele învolburate

În 1836, la vârsta de paisprezece ani, Schliemann a absolvit școala profesională și s-a angajat la o băcănie din Fürstenberg, o localitate amplasată pe drumul spre Berlin. Plecând spre acest nou oraș a reîntâlnit-o pe neașteptate pe iubita sa din copilărie, Minna. Deși era deja o domnișoară, presată de timp, Minna nu a reușit decât să îl îmbrățișeze pe Heinrich, cu ochii în lacrimi, înainte ca acesta să plece. Schliemann a fost obligat să lucreze la băcănie din zori până la căderea soarelui, astfel că a uitat complet latina pe care depusese atâtea eforturi să o învețe. Singurele elemente care îi mai îndulceau zilele erau dragostea pentru istorie, și posibilitatea de a o revedea într-o bună zi pe Minna.

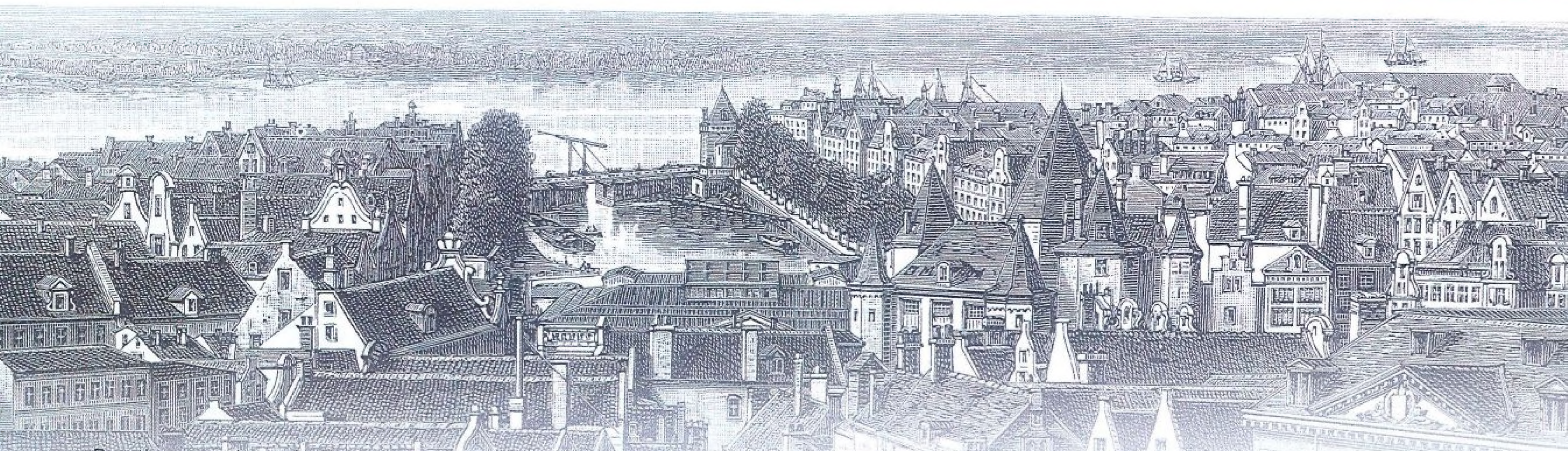
Pe când avea nouăsprezece ani, lui Schliemann i s-a oferit o nouă șansă. Aproape că își distrusese trupul ca urmare a muncii fără odihnă depuse la băcănie, astfel că a fost obligat să își dea demisia.

Schliemann a plecat fără să aibă un plan anume în marele oraș Hamburg, unde a obținut o slujbă pe

▲ Orașul Fürstenberg, unde Schliemann a început să lucreze la o băcănie, după ce a renunțat la viața academică.

Hamburgul secolului al XIX-lea. Acesta este portul de pe gurile râului Elba unde va ajunge Schliemann, aproape falit.

Dorothea, o ambarcațiune mixtă de pasageri și mărfuri, care a părăsit portul la 28 noiembrie 1841 cu destinația America de Sud. Schliemann pornea astfel în prima sa călătorie pe mare și, în același timp, prima în afara granițelor patriei. Din nefericire însă, nava a fost surprinsă de o furtună la scurt timp după plecare și a naufragiat. Schliemann, împreună cu restul echipajului, a scăpat cu o barcă de salvare, ajungând astfel pe coastele Olandei.

Indiferent de cât de dură ar fi putut părea această întâmplare, viața lui Schliemann s-a îmbunătățit sensibil ulterior. Personalul consulatului prusac din Amsterdam i-a ajutat pe nefericiții naufragiați care au văzut moartea cu ochii chiar de la prima călătorie pe mare să își găsească slujbe de funcționari la o societate comercială din Amsterdam. Munca era ușoară, existând chiar momente în care angajații nu aveau mai nimic de făcut, astfel că Schliemann a început să studieze asiduu, în speranța unui viitor mai bun. Dar în comerț nu istoria, ci studiul limbilor străine era de cel mai mare ajutor. Aceasta este perioada în care Schliemann a dat dovadă de un talent pentru limbi străine care depășea cu mult capacitățile elevului obișnuit. Învățând în podul în care locuia, a reușit să deprindă engleza, franceza, olandeza, italiana și portugheza în decurs de numai câteva săptămâni. Noile sale cunoștințe îl recomandau deja pentru o altă funcție decât cea pe care o deținea, astfel că în martie 1844 și-a găsit de lucru la societatea comercială B.H. Schröder, unde s-a remarcat de la bun început prin pasiunea sa pentru muncă. Schliemann s-a adaptat la condițiile noului său loc de muncă și a început să studieze limba rusă, având în vedere penuria de oameni cunoscători de rusă în cadrul companiei. Succesul lui Schliemann nu s-a datorat exclusiv învățării temeinice; avea în același timp un talent în a recunoaște oportunitățile, atunci când se iveau. Studiile lui Schliemann i-au permis să conceapă corespondență în limba rusă după numai șase săptămâni de cursuri. Compania i-a recunoscut talentele și entuziasmul tânărului Schliemann și l-a detașat în Sankt Petersburg, în Rusia, ca reprezentant al B.H. Schröder. Planul său de a-și folosi cunoștințele de rusă a dat roade imediat. În ianuarie 1846, Schliemann, pe atunci în vârstă de numai douăzeci și patru de ani, a pornit către Rusia.

▲ Imagine din Amsterdam, realizată la sfârșit de secol XIX. Schliemann a părăsit Germania și s-a angajat la o companie comercială având sediul în acest oraș olandez.

▲ Sankt Petersburgul mijlocului secolului al XIX-lea. Acest mare oraș cosmopolit al Rusiei va constitui baza activităților comerciale desfășurate de Schliemann.

▲ B.H. Schröder, cel care a descoperit talentul de comerciant al lui Schliemann.

Clipe personale

METODA SA DE STUDIU AL LIMBILOR STRĂINE

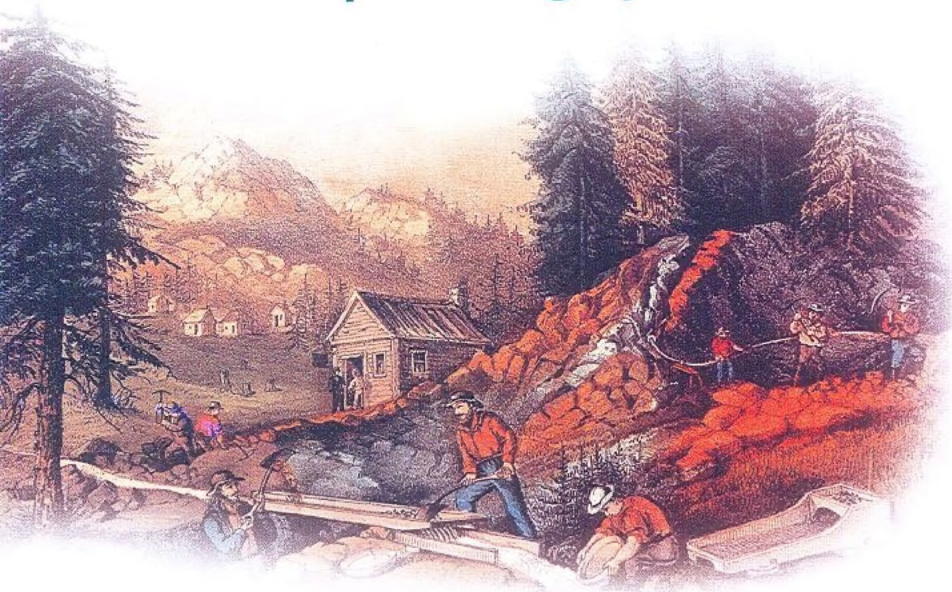
Schliemann este faimos pentru numeroasele limbi pe care le cunoștea, iar metoda sa de studiu este citată frecvent în textele de pedagogia predării limbilor străine. Metoda de succes a lui Schliemann a fost sintetizată în autobiografia sa, în următoarele șase puncte:

Se va citi foarte mult cu voce tare
Se va evita cu orice preț să se traducă
Se va studia timp de o oră pe zi
Se vor scrie compuneri pe temele de interes ale elevului
Un profesor va corecta compunerile elevului
Se vor memora corecturile făcute și se vor recita în următoarea oră de studiu

De asemenea, Schliemann recomandă să se acorde atenția cuvenită micilor semne gramaticale, studiului repetitiv exhaustiv și memorării. Dacă la prima vedere aceasta ar părea ineficient, în realitate eficiența depășea orice altă metodă de studiu. Faptul că a fost capabil să învețe cinci limbi străine în decurs de doi ani, în pauzele în care nu lucra, demonstrează cu prisosință eficacitatea metodei. În timp ce învăța engleza, era nelipsit de la slujbele de duminică ale bisericii anglicane de la Amsterdam și asculta ceremoniile oficiate în limba engleză. Prezența sa nu se datora vreunei convingeri religioase, ci era de dragul învățării limbii. Lui Schliemann nu îi plăcea să piardă timpul. Întotdeauna purta cu sine o carte scrisă în limba pe care o învăța în acel moment, și oricând beneficia de un moment liber, ca de exemplu când aștepta la coadă la oficiul poștal, obișnuia să citească din ea.

Unicul element care, mai mult decât orice altceva, a făcut posibil succesul său miraculos în deprinderea limbilor străine a fost determinarea de neînfrânt născută din dorința de a le folosi pentru a avea succes ca și comerciant. Motivul pentru care muncea din greu îl constituia convingerea că visul său de a relua relația cu prima sa iubire, Minna, de a se căsători cu ea și de a porni în căutarea relicvelor antice la care visau de mici, depinde în mod esențial de succesul în acest demers.

Calea spre bogăție

◄ Litografie datând din 1871, ilustrând Goana după Aur. Visând la bogății, fratele lui Schliemann, Louis, a pornit spre tărâmul în care se petrecea această goană.

▲ Portret fotografic al soției lui Schliemann, Ecaterina Lâșina, în ultima parte a vieții sale. Se spune că s-ar fi căsătorit cu Schliemann doar pentru a pune mâna pe averea sa.

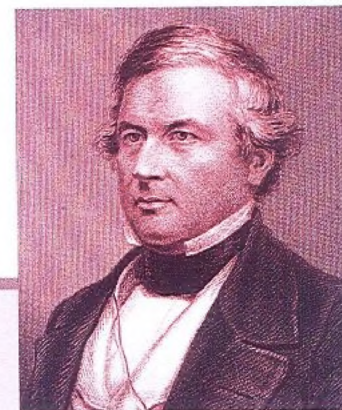
Sfârşitul unui vis

La scurt timp după ce ajunge în Rusia, Schliemann devine reprezentantul comercial al multor companii, pe lângă B.H. Schröder, fiind practic agent liber. Încrederea în sine a lui Schliemann ca și comerciant a atins cote înalte. A început să ia tot mai mult în considerare posibilitatea de a-și transforma vechiul vis în realitate, acela de a-și uni destinul cu dragostea sa dintâi, Minna. Dar în replică la cererea în căsătorie pe care i-a trimis-o în orașul natal, Mecklenburg, a aflat că Minna s-a măritat cu numai câteva zile înainte de primirea scrisorii. Într-o scrisoare adresată surorii sale, Schliemann avea să susțină că șocul resimțit atunci a continuat să își producă efectele timp de nu mai puțin de doi ani.

Schliemann a continuat cu curaj pe drumul profesional pe care îl alesese, într-un efort de a uita amărăciunea care i-a cuprins sufletul. La serviciu se ocupa de tranzacționarea internațională a materiilor prime. Principala marfă astfel tranzacționată era indigoul, materia primă pentru vopselele albastre. De asemenea, tranzacționa materiale precum salpetrul de Chile (element care intră în compoziția prafului de pușcă), gumă și zahăr, iar clienții săi nu erau doar europeni, ci proveneau din întreaga lume. Afacerile îi vor purta pașii în principalele orașe ale Europei, printre acestea numărându-se Moscova, Paris, Londra și Amsterdam. Schliemann își câștiga treptat o notorietate din ce în ce mai mare în mediul de afaceri.

Schliemann avea doi frați mai mici, Louis și Paul. Paul a fost asistentul lui Schliemann la Sankt Petresburg. Louis s-a îndreptat spre America în timpul Goanei după Aur, cam pe la 1848, dar a murit de tifos pe coasta de vest în luna mai a

▼ Millard Fillmore, al treisprezecelea președinte al Statelor Unite. Se spune că Fillmore a avut o întrevedere cu Schliemann. Totuși, unele voci susțin că între cei doi nu a existat niciodată o convorbire directă.

Din culise

DEZVOLTAREA AMERICII

Pe măsură ce Schliemann devenea un om de afaceri de succes, Statele Unite ale Americii parcurgeau un proces uluitor de dezvoltare economică. America a anexat California în 1848, după ce a câştigat un război cu Mexicul, iar descoperirea rezervelor de aur inestimabile cu care fusese hărăzită regiunea a dus la un aflux masiv de populație către coasta de vest. Numeroşi imigranți europeni au lua calea Americii în aceeaşi perioadă. Printre aceştia se număra şi fratele lui Heinrich Schliemann, Louis.

Statele Unite ale Americii intraseră deja pe firmamentul marilor puteri datorită economiei sale axate pe industrie în nord şi pe agricultură în sud, iar dezvoltarea unei noi frontiere în vest a dus dezvoltarea economică pe noi culmi. În ciuda crizei disoluției uniunii cu care s-a confruntat America în timpul Războiului de Secesiune dintre nord şi sud, țara a reuşit să depăşească momentul şi să se dezvolte semnificativ în a doua jumătate a secolului, ajungând pe picior de egalitate cu marile puteri ale bătrânului continent. Schliemann a călătorit pentru prima oară în America în 1851, pentru a se ocupa de vânzarea proprietății fratelui său Louis după moartea acestuia. Pe când se afla acolo, Schliemann a studiat toate oportunitățile de afaceri existente în nou-dezvoltata țară şi se spune că în timpul petrecut în SUA a reuşit să îşi dubleze avuția. Chiar şi după ce a început munca de arheolog, a continuat să investească în America. Fără îndoială, bogăția acumulată aici îi va sprijini substanțial cercetările arheologice.

Cu toate acestea, relația lui Schliemann cu America nu s-a bazat în exclusivitate pe căutarea profitului. Prima oară când a vizitat America, a avut o întrevedere cu Preşedintele Millard Fillmore. Schliemann a fost impresionat de faptul că preşedintele unei țări îşi poate rupe cu dragă inimă din timpul prețios pentru a sta de vorbă cu lumea. Atmosfera din America, o țară în care oamenii nu erau preocupați de arborele genealogic al interlocutorului sau de statusul social al acestuia, părea să se apropie mai mult de caracterul lui Schliemann decât stilul autoritar adoptat de țara sa natală, Germania. Schliemann a făcut chiar predicția că America va reuşi să obțină supremația, depăşind chiar imperiile din trecut. Singurul lucru care l-a determinat pe Schliemann să rămână pe coasta de est a Atlanticului în ciuda predilecției sale pentru America a fost, evident, pasiunea sa pentru descoperirea dovezilor privind istoricitatea lumii lui Homer.

▲ Natalia, cea mai mare fiică a lui Schliemann și a Ecaterinei. Viața sa va fi scurtă, stingându-se din viață la numai zece ani, în 1869.

▲ Serghei, cel mai mare fiu al lui Schliemann și al Ecaterinei. Schliemann nu a neglijat să corespondeze cu copiii săi, nici chiar ulterior divorțului.

anului următor. Schliemann a fost înștiințat de faptul că fratele său defunct a lăsat în urmă o avere care depășea zeci de mii de dolari, putând să ajungă chiar la sute de mii de dolari. Schliemann a pornit spre America în 1851. Averile fratelui fuseseră deja risipite însă de prietenii acestuia, astfel că Schliemann nu a reușit să recupereze mai nimic. Schliemann a decis mai apoi să profite de oportunitățile oferite de Goana după Aur și s-a implicat în comerțul cu pulbere de aur și nu a durat mult până să acumuleze o mică avere. În august 1858, pe când avea treizeci și doi de ani, a decis să se reîntoarcă la Sankt Petersburg.

La scurt timp, Schliemann s-a însurat. Noua sa soție era o rusoaică pe nume Ecaterina Lâșina. Pe măsură ce Schliemann devenea tot mai priceput în afaceri, agresivitatea și egoismul au început să se facă simțite tot mai pregnant. Ecaterina era și ea motivată de urmărirea propriilor interese. Deși din acest mariaj au rezultat trei copii, Ecaterina nu și-a mai dorit alți urmași după ce l-a născut pe primul, fiind practic forțată să ducă la capăt următoarele două sarcini.

Evadarea în muncă

Pentru a fugi de constrângerile vieții sale de familie, Schliemann a ales să se cufunde în muncă. O propoziție din una dintre scrisorile sale relevă noua sa obsesie pentru muncă. Statul degeaba îl scotea din sărite, indiferent cât de multe activități plăcute îi erau la îndemână. Acest mod de viață centrat pe muncă i-a permis să își mărească și mai mult averea acumulată.

În 1853, sub pretextul ocrotirii credincioșilor Bisericii Ortodoxe Grecești supuși de turcii otomani, Rusia a trimis trupe în Peninsula Crimeii. Anglia și Franța au sprijinit fără întârziere turcii otomani, astfel izbucnind Războiul Crimeii. Pentru un comerciant internațional ca Schliemann, acest război era o șansă unică în viață. O posibilă penurie de bunuri cauzată de blocada britanicilor asupra porturilor comerciale rusești ar fi însemnat pentru Schliemann șansa de a transporta bunurile prin portul prusac Memel, întrucât Prusia era neutră la acea vreme (regiunea Klaipeda din Lituania zilelor noastre). Aducând aceste bunuri pe teritoriul Rusiei, a reușit să obțină profituri nesperate. Schliemann a investit mult în acest plan, dar când s-a deplasat la Memel pentru a supraveghea descărcarea bunurilor, a avut surpriza să nu găsească decât un morman de cenușă. După ce și-a pierdut aproape toată investiția ca urmare a incendiului, Schliemann a renunțat. Dar cum un transport de produse alimentare s-a aflat la distanță de sursa flăcărilor, numai acesta a scăpat nevătămat. Prețul alimentelor deja crescuse simțitor, iar oferta insuficientă rezultată în urma incendiului a crescut și mai mult prețurile, astfel că Schliemann a reușit să vândă produsele obținând dublul investiției făcute.

Schliemann era un adept al acestui mod de a profita de oportunitățile de afaceri. Era mult mai bine pregătit să jongleze cu oportunitățile de investiții pe termen scurt decât cu cele mai stabile sau pe termen lung. Un exemplu îl oferă momentul în care Imperiul Rus a adoptat o nouă lege, astfel că avea nevoie de hârtie pe care să tipărească înștiințările privind legea nou promulgată și să informeze populația imperiului. Schliemann a adunat toată hârtia pe care a reușit să o găsească și a vândut-o rușilor în schimbul unui profit semnificativ. Principala sa marfă era indigoul, însă oferta sa era extrem de variată, astfel că avea capacitatea să furnizeze orice bun cu potențial lucrativ. După cum se poate remarca din modul său de a învăța limbile străine, nu suporta să petreacă mai mult timp decât era strict necesar pentru a realiza ceva și devenea agasat și nerăbdător dacă recompensa nu era imediată. Mai târziu, pe când avea să lucreze ca arheolog, nu se va da în lături de la a afișa atât aspectele pozitive cât și pe cele negative ale caracterului său.

În timp ce Schliemann era extrem de ocupat cu afacerile, viața de familie se dovedea complet nesatisfăcătoare. Nu după mult timp, interesul său pentru istorie va renaște.

▲ Procesarea indigoului, principala marfă tranzacționată de Schliemann, se făcea în arhipelagul dominican al Indiilor de Est. Indigoul cultivat aici ajungea în toate colțurile lumii.

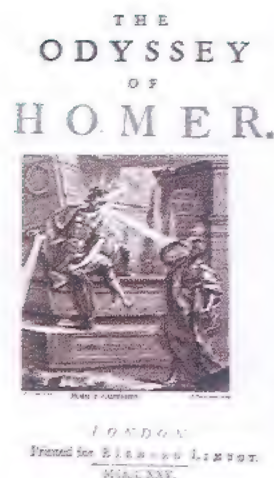
Asediul fortăreței Sevastopolului în timpul Războiului Crimeii, de pe urma căruia Schliemann a obținut profituri imense.

O viziune asupra lumii

Dorința de a învăța greaca

Războiul Crimeii s-a terminat cu înfrângerea Rusiei, în anul 1856. Schliemann nu numai că a ieșit din acest conflict nevătămat, dar a reușit și să obțină un profit enorm de pe urma acestuia. A văzut în sfârșitul războiului șansa de a se dedica studiului unei noi limbi, lucru pe care nu-l mai făcuse de ceva vreme. În timp ce era absorbit de afacerile sale, a continuat să viseze la relicvele istorice ale Greciei antice care erau îngropate adânc sub sol. Visul a devenit atât de puternic încât îl urmărea pretutindeni. Schliemann a susținut în autobiografia sa că, dacă ar fi început să studieze fascinanta limbă greacă înainte de începerea Războiului Crimeii, probabil ar fi ajuns să își neglijeze munca. Greaca a fost prima limbă pe care a studiat-o metodic și care nu avea nimic de-a face cu comerțul pe care îl desfășura.

Prin contrast cu copilăria mizeră, Schliemann avea acum mai mulți bani decât ar fi putut cheltui vreodată. A angajat un profesor erudit să îl învețe greaca, dar stilul său fundamental de învățare a limbilor străine a rămas același: citea propoziții cu voce tare, iar apoi le repeta. A învățat greaca modernă în numai șase săptămâni, pentru ca apoi să continue provocarea oferită de greaca veche, o limbă dificil de stăpânit. Textele folosite erau, desigur, „Odiseea" și „Iliada" lui Homer. Curând va reuși să citească textele civilizației grecești clasice, inclusiv pe cele ale preferatului său, Homer. Acest studiu extrem de stimulant i-a permis lui Schliemann să deprindă limba în trei luni. De asemenea, a început să studieze latina. Latina era indispensabilă pentru studiul clasicilor vremii, dar Schliemann a fost forțat să o abandoneze din cauza sărăciei copilăriei. Prin comparație cu greaca modernă și veche pe care deja le stăpânea, latina era simplă. Apoi, avea să învețe limba arabă, care avea legături inseparabile cu civilizația europeană. În 1858 cunoștea deja la perfecție toate limbile necesare studiului civilizațiilor mediteraneene.

THE
ODYSSEY
OF
HOMER.

LONDON

▲ Coperta unui exemplar al „Odiseei" lui Homer, publicată în Anglia secolului XVIII. Este o lucrare cunoscută chiar și acum la toate nivelurilor societății europene.

Libertatea

În 1858, Schliemann călătorește în Ierusalim, Siria, Egipt, Turcia și Grecia. În paralel, dorința lui de a își lichida afacerile se intensifică. Cu toate acestea, în următorul an, unele probleme survenite în relația cu colegii din Sankt Petersburg duc la intentarea unei acțiuni împotriva lui Schliemann. Acest incident a continuat, împiedicând lichidarea mult dorită. Schliemann a profitat de această întârziere pentru a investi în bumbacul american în 1860, chiar înainte de Războiul de Secesiune care a zguduit țara.

◄ Relief descoperit în Turcia, ilustrând o scenă din „Odiseea". În această scenă, Odiseu descoperă pețitorii soției sale credincioase, Penelopa. Relieful datează din 410 î.Hr.

Biblioteca de amintiri

JURNAL DE CĂLĂTORIE ÎN CHINA ŞI JAPONIA

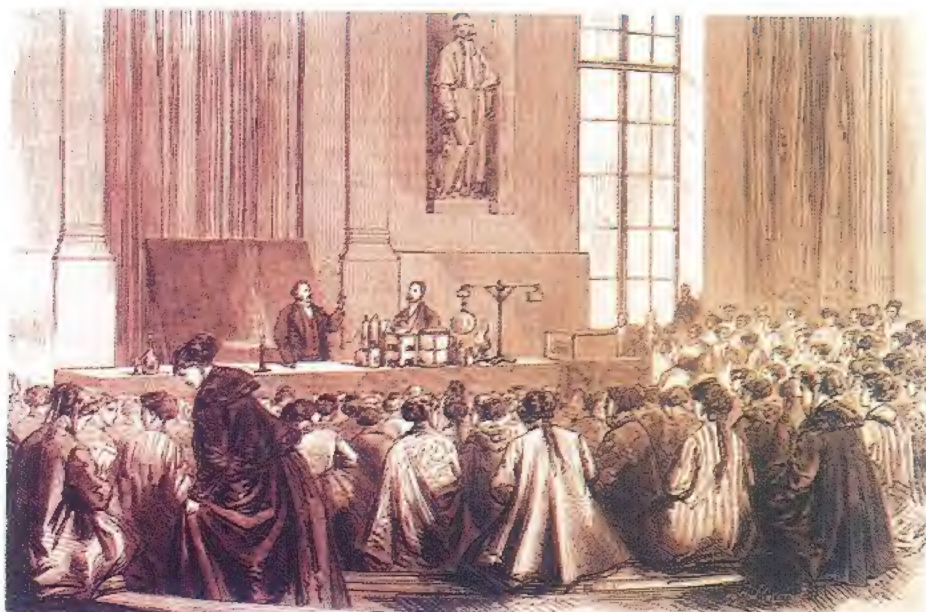
Prima operă scrisă de Schliemann nu este un text istoric sau arheologic, ci un jurnal de călătorie. „China şi Japonia astăzi" („La Chine et le Japon au temps présent") este un sinopsis al experienţelor trăite în China şi Japonia în timpul călătoriei din jurul lumii pe care a început-o în 1864.

Schliemann se aştepta ca întâlnirea sa cu grandoarea civilizaţiei chineze să înceapă cu vizitarea Marelui Zid. Stând în faţa bastionului, la poarta Beijingului, ştia că reuşise să calce pe urmele lui Marco Polo, care făcuse acelaşi lucru cu mult timp în urmă. Schliemann a trăit emoţia evenimentului, dar nu ştia că dincolo de aceste porţi aveau să îl întâmpine hoarde de vagabonzi şi munţi de gunoaie aruncate pe străzi. Tristeţea lui Schliemann a reuşit să îi egaleze aşteptările imense şi el a creionat starea deplorabilă a lucrurilor din China acelor vremuri, neprivind cu ochi buni poporul şi guvernul Dinastiei Manchu. Cu toate acestea, la vederea Marelui Zid a trebuit să recunoască faptul că este de o sută de ori mai maiestuos decât şi-ar fi imaginat vreodată.

A părăsit China prin Shanghai pe calea apei, îndreptându-se spre Japonia. A ajuns la Yokohama în zorii zilei de 4 iunie 1865. Totuşi, autoritatea shogunatului Edo era în declin, iar persoanele provenind din alte ţări deveniseră ţinta celor care voiau să expulzeze toţi străinii. Era prin urmare periculos să călătoreşti nestingherit în Japonia, iar Schliemann s-a dovedit atât curios cât şi extrem de curajos. A plecat din Yokohama şi a pătruns în Edo, a vizitat locurile celebre ale oraşului şi chiar a mers la spectacole. Japonia nu era deloc un loc prietenos cu occidentalii la acea vreme, dar Schliemann le-a dat o notă bună japonezilor pentru destoinicia şi curăţenia de care dădeau dovadă.

▲ Marele Zid Chinezesc, la începutul secolului XX. Stând în faţa ruinelor maiestuoase, Schliemann scria că Marele Zid reprezintă un protest tăcut contra corupţiei politice şi a depravării Imperiului Manchu.

▲ Universitatea Sorbonna în secolul al XIX-lea, acolo unde Schliemann a studiat arheologia. Şi-a început studiile în domeniul arheologiei şi istoriei antice, pe care nu le-a absolvit însă niciodată.

Schliemann va profita extrem de mult şi din această afacere. Mai mult, în 1863 câştigă disputa legală menţionată anterior, fapt care îi permite să îşi părăsească postul deţinut la Sankt Petersburg. Reuşeşte în final să îşi închidă afacerea în primăvara următorului an, pe când avea patruzeci şi doi de ani. Imediat după aceea a început să îşi pregătească misiunea de a descoperi istoria antică, dar nu înainte de a se îmbarca într-o călătorie în jurul lumii. În luna mai a aceluiaşi an, părăseşte Germania, traversează Marea Mediterana şi se îndreaptă spre Tunisia, în Africa. Acolo va vizita ruinele Cartaginei, pentru ca apoi să schimbe direcţia, plecând spre nord, spre Pompei, în Italia, despre care auzise atât de multe de la tatăl său. Apoi a străbătut Egiptul, mergând spre răsărit, spre India şi Ceylon (Sri Lanka de astăzi), pentru a admira ruinele hinduse şi budiste. Schliemann a mers apoi în China şi după ce şi-a satisfăcut dorinţa arzătoare de a vedea Marele Zid, s-a îndreptat spre Beijing, Tianjin şi Shanghai. Următoarea destinaţie a fost Japonia, care trecea printr-o perioadă turbulentă, la sfârşitul shogunatului. Acolo a urmărit cu plăcere kabuki. S-a îmbarcat pe o navă şi a traversat Pacificul, pentru a revedea America. După o scurtă vizită la mormântul fratelui său, în California, şi-a început incursiunea în Mexic, la ruinele civilizaţiei aztece.

La revenirea din această minunată călătorie care a durat mai mult de doi ani, Schliemann şi-a schimbat reşedinţa, pentru a începe în sfârşit procesul de îndeplinire a ambiţiei sale de-o viaţă de a lucra ca arheolog. A început studiul arheologiei şi al istoriei antice la Universitatea de la Sorbonna. A obţinut în cele din urmă libertatea pe care şi-o dorea, dar viaţa de familie continua să îi aducă insatisfacţii. În principiu se separase de soţia sa, Ecaterina, dar persistau probleme precum educaţia copiilor săi. Între Schliemann, aflat pe atunci la Paris, şi soţia sa, aflată încă în Sankt Petersburg, va persista o ură mocnită care le va învenina acţiunile. Pasiunea lui Schliemann pentru istoria antică nu va face decât să argumenteze nemulţumirile soţiei sale. Dar cu excepţia acestui motiv de perpetuă iritare, pentru Schliemann părea să înceapă în sfârşit viaţa pe care şi-o dorise dintotdeauna.

Descoperirea Troiei

Gorganul de la Isarlâk în timpul săpăturilor, descris în această ilustrație din „London Illustrated News". Culmea movilei este împânzită de cabine utilizate de echipa de săpături a lui Schliemann.

Debutul ca arheolog

SCHLIEMANN A STUDIAT cele mai recente dezvoltări din domeniul arheologiei la Sorbonna. În luna mai a anului 1868 a vizitat Italia, leagănul activității arheologice. Deși vizitase această țară în mai multe rânduri, cu acest prilej a fost nespus de emoționat la vederea ruinelor Romei antice (în special a sitului arheologic de la Pompei), în lumina nou-dobânditelor cunoștințe arheologice. A început lucrul în vederea îndeplinirii visului de a își conduce propriile săpături.

A pornit spre Grecia în iulie și a reușit să facă primii pași în noua sa carieră de arheolog. A efectuat primele sale săpături în insula Itaca, la est de Peninsula Greacă. Insula constituia cadrul în care se petrec evenimentele poemului epic „Odiseea" al lui Homer, astfel că a pornit în căutarea dovezilor autenticității poveștii. Cum nu a fost vorba decât de un demers experimental de numai două zile, Schliemann nu a obținut mare lucru, dar a declarat puținele relicve pe care le-a scos la lumină a fi legate de lumea „Odiseei". Această tendință de a lega forțat relicvele de mitologie îi va fi caracteristică lui Schliemann, transformându-l în ținta multor critici.

Mai târziu a vizitat Micene, în căutarea mormântului eroului Războiului Troian, Agamemnon. Teoria acceptată la acea vreme era că acesta era localizat în afara structurii circulare descoperite în partea centrală a ruinelor miceniene. Totuși, Schliemann a conceput o nouă teorie care plasa situl chiar în mijlocul structurii circulare, prin analiză comparativă a peisajului contemporan cu ceea ce se spunea în „Odiseea" și în „Descrierea Greciei", lucrare scrisă de geograful grec Pausanias în vremea Imperiului Roman. După situl micenian, Schliemann a pornit în căutarea unei câmpii despre care se spunea că ar fi avut legătură cu Războiul Troian în vestul Asiei Minor, trecând prin Strâmtoarea Dardanele. La acea vreme exista o dezbatere vie asupra localizării ruinelor Troiei; conform celei mai convingătoare ipoteze, Troia se afla pe gorganul Pinarbasi (un deal artificial construit de-a lungul secolelor prin depunerea de reziduuri rezultate din construcțiile realizate de mâna omului) din câmpia vizitată de Schliemann, dar exista în paralel un curent minoritar care susținea că Troia s-ar găsi la Isarlâk, în apropiere de coastă. Schliemann a comparat cu sârguință cele două ipoteze privind amplasarea Troiei. A comparat și a verificat descoperirile cu ceea ce era scris în „Iliada" lui Homer, ajungând la convingerea că într-adevăr, ruinele Troiei se găseau la Isarlâk.

▸ Movila Pinarbasi, așa cum rezultă dintr-o ilustrație datând din partea a doua a secolului al XIX-lea. Până la efectuarea de către Schliemann a săpăturilor de la Isarlâk, Troia se presupunea a fi localizată pe movila Pinarbasi.

Săpăturile de la Pompei sunt în curs, așa cum rezultă din această imagine datând din secolul al XIX-lea. După realizarea desenului, au trecut aproape șaptezeci de ani până la descoperirea sitului, deși mulți oameni de știință cercetaseră deja ruinele.

Rezultatele săpăturilor realizate în această vizită și a cercetărilor sale de la fața locului au fost publicate anul următor de către Schliemann în cartea sa „Itaca, Pelopones și Troia" („Ithaka, der Peloponnesus und Troja"), prima sa lucrare ca arheolog practicant. A fost prezentată în fața Universității din Rostock, cu scopul obținerii unui doctorat; noua sa teorie cu privire la Troia a fost receptată favorabil, aducându-i gradul științific dorit. Cu toate acestea, teza a fost aproape în totalitate ignorată de comunitatea arheologică europeană a vremii.

Lumea lui Homer, renăscută

Schliemann a decis că nu va reuși să își susțină propria teorie decât dacă va scoate la iveală pe cont propriu ruinele Troiei. A început să își planifice săpăturile de la Isarlâk, acolo unde considera că va descoperi Troia.

Au trecut mai mulți ani până să obțină autorizația din partea guvernului turc, dar a reușit să înceapă săpăturile în octombrie 1871. Schliemann încercase de fapt să își înceapă cercetările cu patru luni mai devreme, chiar și fără autorizație, dar această idee a

◂ O schiță a scenei săpăturilor din situl Troiei, desenată de un artist angajat la „London Illustrated News". Imaginea arată urnele folosite pentru depozitare, imediat după scoaterea lor la iveală.

fost întâmpinată cu reticență de proprietarul terenului și a întârziat începerea lucrărilor.

Săpăturile au fost realizate între 1871 și 1873 dar, contrar așteptărilor lui Schliemann, proiectul a fost un succes răsunător. Sub stratul de ruine datând din epoca Greciei clasice, a fost scos la lumină un oraș fortificat măreț necunoscut până atunci, datând din Epoca Bronzului, care corespundea perioadei acoperite de poemele epice ale lui Homer. Acest fapt a marcat descoperirea civilizației miceniene, care a precedat civilizația greacă clasică.

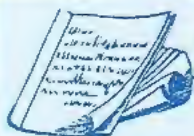
Acest fapt a demonstrat și ipoteza lui Schliemann conform căreia Troia nu era amplasată pe colina Pinarbasi, ci la Isarlâk. Schliemann a fost încântat de obiectele de bronz și de podoabele aurite descoperite în mai 1873, identificându-le cu comoara îngropată de regele troian Priam. Această concluzie, potrivit căreia vestigiile datau din Epoca Bronzului timpurie care a precedat Războiul Troian, a fost atât susținută cât și contestată, dar nimeni nu neagă valoarea intrinsecă a relicvelor.

Rezultatele acestor săpături nu au fost trecute cu vederea de comunitatea arheologică, însă au fost acerb criticate. Ernst Curtius era supraveghetorul unei echipe de la un centru german de cercetări arheologice care avea să descopere ruinele de la Olimpia. Curtius a criticat metoda lui Schliemann de a realiza săpăturile cu brutalitate excesivă, doar de dragul de a găsi dovezi prin care să își susțină teoriile. În săpăturile realizate de Schliemann, multe straturi ale Troiei care nu datau din perioada Războiului Troian au fost considerate irelevante de acesta și distruse în urma săpăturilor.

Conexiunile forțate pe care le-a făcut Schliemann dintre toate artefactele pe care le-a scos la lumină și lumea lui Homer au fost la rândul lor ținta multor critici. Nu exista nici cea mai mică dovadă că podoabele aurite descoperite de Schliemann ar fi avut vreo legătură cu comoara lui Priam. Schliemann era iritat de aceste critici fără sfârșit. A concluzionat furios că, dacă sugestia că obiectele i-ar fi aparținut lui Priam este contestabilă, poate că lumea ar trebui să redenumească acea colecție drept „comoara lui Smith" sau „comoara lui John". Chiar și după ce a devenit arheolog, căutarea fervență a rezultatelor l-a caracterizat permanent, ca și pe vremea când era comerciant. Schliemann credea că una dintre cele mai bune metode de a răspunde criticilor exprimate de cercurile de arheologi o constituie săpăturile încununate cu succes. Următoarea sa țintă a fost Micene, cadrul de desfășurare a poemului epic „Odiseea" al lui Homer.

▴ Comoara lui Priam, în totalitatea sa. Comoara include artefacte din bronz, relicve ale civilizației miceniene timpurii.

Versiune diferită

NOUA SOȚIE NEVROTICĂ

Schliemann își finalizează, în iunie 1869, divorțul de prima sa soție, Ecaterina, cu care nu a avut niciun moment de liniște. Trei luni mai târziu, în septembrie, Schliemann s-a recăsătorit cu o grecoaică în vârstă de numai șaptesprezece ani, pe nume Sofia Engastromenos. Cei doi s-au cunoscut prin intermediul Arhiepiscopului Atenei, profesorul de limba greacă al lui Heinrich.

Schliemann căuta în această nouă căsnicie ceea ce îi oferise prima sa iubire, Minna: compania cuiva care îi împărtășea pasiunea pentru istoria antică. Totuși, Sofia nu era deosebit de interesată de istoria Greciei și nici măcar nu știa prea bine ce este arheologia. Schliemann însă nu s-a lăsat descurajat; a început să își ducă noua soție la Luvru, să îi citească seara din Odiseea și a insistat ca ea să învețe franceza și germana. Sofia, incapabilă să se pună contra soțului, care îi era cu treizeci de ani mai în vârstă, a căzut într-o stare de nevroză.

Pe la acea vreme, pe măsură ce ruinele Troiei deveneau realitate, Schliemann și soția sa s-au mutat la Atena. Depresia Sofiei a început să se amelioreze, pe măsură ce aceasta simțea mutarea ca pe ceva pozitiv, care ar putea să îi cultive o pasiune pentru istoria antică. În luna mai a anului 1871 s-a născut prima lor fiică, Andromaca. Ulterior, în 1873, Sofia a făcut un efort eroic de a lucra la situl Troiei. Schliemann va încuraja demersurile acesteia, care a reușit de minune să acopere golul lăsat în urmă de Minna.

▴ Sofia, purtând o parte din „Comoara lui Priam" descoperită de Schliemann. Aceasta va deveni expert în domeniu, pentru ca în 1877 să țină o prelegere în fața unei societăți arheologice britanice.

Mitologia devine realitate

Pierderea independenței

MICENE ERA CUNOSCUTĂ drept căminul eroului Războiului Troian, Agamemnon, chiar dinainte ca Schliemann să își înceapă săpăturile. Obiectivul lui Schliemann, în ce privește săpăturile de la Micene, era de a încheia controversa cu privire la amplasarea mormântului lui Agamemnon. La acea vreme, Schliemann era singurul care credea că mormântul lui Agamemnon era localizat între întăriturile ruinelor de la Micene. Comunitatea arheologică europeană, centrată în jurul țării sale natale, Germania, îl criticase dur pe Schliemann, care spera să își reducă la tăcere oponenții și să le câștige respectul, odată cu descoperirea mormântului lui Agamemnon în ruinele cetății.

Schliemann era singur împotriva întregii comunități arheologice. Totuși, în acea vreme au intrat în scenă o serie de persoane care doreau să îi dea o mână de ajutor. Printre aceștia se numără cercetători recunoscuți precum Max Müller de la Universitatea din Oxford, sau Rudolph Virchow, un celebru antropolog și patolog din Berlin. De asemenea, William Gladstone, prim-ministrul Angliei, era un admirator al lui Homer și a devenit mai apoi un susținător fervent al lui Schliemann. Schliemann va reuși să se afirme ca arheolog și datorită apariției acestor susținători și simpatizanți.

▸ Schliemann își expune rezultatele săpăturilor de la Micene cu ocazia unei întruniri a Societății Anticarilor din Burlington House, Londra, în 1887.

▾ Ruinele de la Micene, așa cum arată astăzi. Ruinele au fost înregistrate în Patrimoniul Mondial. Dincolo de Poarta Leilor se poate vedea situl mormântului circular.

Masca de aur

Asemenea cercetării arheologice a Troiei de dinainte, proiectul dezvoltat de Schliemann la Micene se va confrunta cu obstacole. Nerăbdătorul Schliemann a trebuit încă o dată să se răfuiască cu guvernul grec pentru că dorea să înceapă săpăturile fără să fi primit autorizația. După negocieri care au durat peste doi ani, Schliemann a primit permisiunea formală să își înceapă săpăturile în august 1876. Lângă faimoasa Poartă a Leilor din colțul vestic al întăriturilor cetății Micene a fost descoperit un ansamblu funerar mare, rotund. Cincisprezece seturi de oseminte umane au fost găsite în cinci morminte, laolaltă cu o mare cantitate de obiecte de aur, precum brățări, coroane, și nu în ultimul rând o magnifică mască. Aceste elemente erau suficiente pentru a dovedi existența „Micene-ului bogat în aur" la care se face referire în versurile lui Homer. Știrile cu privire la descoperirea măștii de aur au ajuns curând în toate colțurile Europei.

Schliemann considera că mormintele aparțineau lui Agamemnon și familiei acestuia, dar a fost mult mai rezervat în exprimarea convingerii ca urmare a experiențelor anterioare pe care le-a avut cu comunitatea arheologică europeană în cazul Troiei. Masca va deveni celebră mai târziu, fiind recunoscută drept masca lui Agamemnon.

Omul-cheie

RUDOLPH VIRCHOW

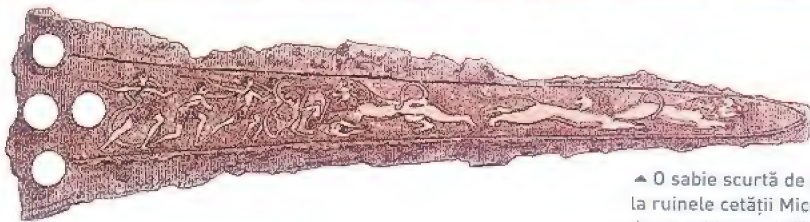
Rudolph Virchow a fost primul arheolog care i s-a aliat lui Schliemann, după ce acesta a început să investigheze de unul singur trecutul antic.

Virchow era cu un an mai în vârstă decât Schliemann, profesor de patologie la Universitatea din Berlin. Este celebru în istoria medicinii moderne ca autor al „Patologiei celulare" („Die Cellularpathologie"), dar era în același timp un politician liberal care i se opunea lui Bismarck. Schliemann era în principiu apolitic, dar activitățile sale ca arheolog și comerciant internațional l-au făcut să oscileze între granițele politice, fapt care l-a îndepărtat de naționalismul german. Acesta îl plasa în contrast cu rivalul său, Curtius, care a făcut săpături la Olimpia cu sprijinul autorităților statului german. Astfel, Virchow și Schliemann au ajuns să aibă ceva în comun. Virchow era de asemenea celebru prin munca sa de arheolog.

Virchow l-a sprijinit puternic pe Schliemann după ce acesta a fost aspru criticat de colegii săi cu privire la săpăturile Troiei. Virchow a participat și la a doua campanie de săpături din Troia, în 1879. Temperamentalul Schliemann se mai întâmpla să intre în conflict chiar și cu puținii săi aliați, dar Virchow avea un suflet mare și îl ierta. Când Schliemann a început să se simtă înstrăinat de țara sa natală, Germania, Virchow a reușit să-i reînvie patriotismul. Virchow l-a convins pe Schliemann să îi doneze Berlinului așa-zisa „Comoară a lui Priam" descoperită la Troia, mișcare care a făcut din Schliemann un cetățean de onoare al Berlinului.

▲ Afirmația lui Virchow, conform căreia celulele se nasc prin diviziune, este predată astăzi în cursurile de bază la școlile de profil, ca principiu axiomatic al științei medicale moderne.

▲ O sabie scurtă de bronz descoperită la ruinele cetății Micene. Imaginea de pe sabie prezintă trei lei vânați de patru tineri care agită sulițe. (dintr-o ilustrație inclusă într-un raport al săpăturilor).

Însă de această dată nu Schliemann a afirmat în mod formal că masca i-ar fi aparținut lui Agamemnon, deși și el credea acest lucru. Cercetările ulterioare au arătat că masca și celelalte artefacte nu datau din epoca lui Agamemnon, fiind mult mai vechi, datând se pare din secolul al XVI-lea î.Hr. Aceasta semnifică faptul că Schliemann a eșuat în încercarea sa de a scoate la lumină mormântul lui Agamemnon, dar descoperirea sa a confirmat existența civilizației miceniene anterioare lumii grecești clasice și a arătat că Micene cunoștea în Epoca de Bronz timpurie un obicei unic de a așeza măști ceremoniale de aur pe rămășițele trupești ale celor decedați.

Un nou val de critici

Ca urmare a unei relatări privind săpăturile publicat în anul următor, publicul larg a început să laude succesele repurtate de Schliemann, însă criticile provenind din cercurile arheologice au continuat ca și anterior. Așa cum s-a întâmplat în cazul săpăturilor de la Troia, reputatul arheolog german Curtius l-a criticat dur pe Schliemann pentru viziunea sa îngustă în hotărârea de a demonstra autenticitatea faptelor descrise în poemele epice ale lui Homer. Schliemann a început să înțeleagă neajunsurile propriei metode de efectuare a săpăturilor arheologice, dar s-a arătat iritat de evaluările acide la adresa muncii sale.

Este adevărat că, mulțumită săpăturilor de la Troia și Micene, a fost demonstrată existența unei civilizații în regiunea Mării Egee anterioare culturii polisurilor grecești clasice, fără a fi însă clarificată era din care datează aceste ruine și relicve nou descoperite. Nu este deloc sigur dacă structurile și relicvele au vreo legătură directă cu era descrisă în poemele homeriene. Deși se poate spune că obsesia lui Schliemann pentru Homer era izvorul energiei care i-a permis să descopere Micene și Troia, încadrarea descoperirilor sale arheologice în ordinea istorică necesita, mai mult decât oricât, un ochi calm și avizat al unui om de știință, iar pasiunea lui Schliemann pentru Homer îl împiedica să fie obiectiv. Elementele cu adevărat necesare într-un demers de săpături arheologice sunt metodele de excavație liniștite și precise, precum și cercetările istorice fidele. Schliemann va ajunge să înțeleagă acest lucru în amurgul vieții sale.

▼ Poarta Leilor, care a devenit simbol al ruinelor Miceniene, dintr-o ilustrație realizată înainte de finalizarea săpăturilor. Acest tip de întăritură formată din megaliți reprezintă un produs specific civilizației miceniene.

Un spirit investigativ neobosit

Transformarea într-un adevărat arheolog

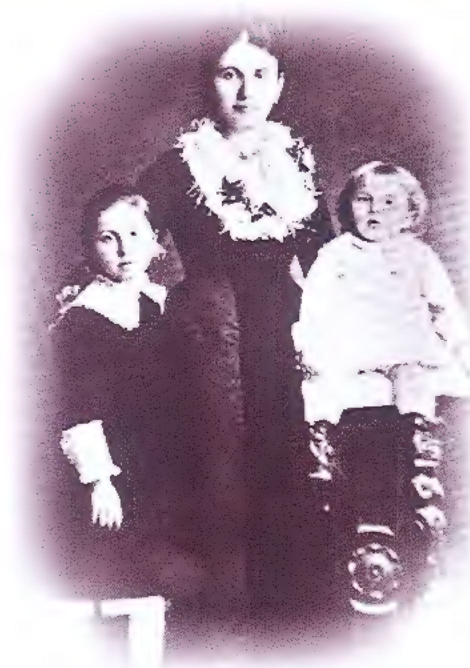
LA DOI ANI DUPĂ SĂPĂTURILE DE LA MICENE, Schliemann și soția sa au mai avut un fiu. Schliemann nu a ezitat să îl numească Agamemnon, după numele eroului Războiului Troian. Sora sa mai mare, Andromaca, a fost botezată astfel după soția rivalului lui Agamemnon, Hector, prințul Troiei. Schliemann avea deja cincizeci și șase de ani când a venit pe lume fiul său, Agamemnon. Schliemann suferea de dureri la ureche încă de pe când a împlinit cincizeci de ani, dureri care deveneau tot mai supărătoare odată cu înaintarea în vârstă.

▲ Reședința lui Schliemann de la Atena, proiect al unui arhitect german, prieten al lui Schliemann.

În 1879, Schliemann a reînceput săpăturile la Troia, de această dată beneficiind de ajutorul vechiului său prieten, antropologul Virchow. În anul următor a efectuat săpături la Orchomenos. Homer a descris Troia, Micene și Orchomenos ca pe trei orașe bogate în aur, generând astfel așteptări mari cu privire la rezultatul săpăturilor. Totuși, siturile fuseseră deja răscolite de hoți, iar relicvele de aur se lăsau așteptate.

Cam în această perioadă, Schliemann a început să își revizuiască metoda de a săpa fără discernământ prin ceea ce îi stătea în calea spre obiectul căutat. Cauza primordială pentru această schimbare de viziune o constituie ajutorul oferit de prietenul său, Virchow și de arheologul și arhitectul german Wilhelm Dörpfeld. Impulsivul Schliemann va intra frecvent în conflict cu metoda de săpare excesiv de temeinică promovată de colaboratorii săi, dar a început treptat să încorporeze metodologia de cercetare arheologică a oamenilor de știință în propriul mod de a realiza lucrurile. Aria de acoperire a cercetărilor lui Schliemann se va extinde dincolo de Marea Egee, spre Egipt.

▲ Soția Sofia împreună cu și copiii (în stânga fiica cea mare, în dreapta fiul cel mare), fotografie realizată în anul 1880.

Civilizațiile grecești străvechi			
Anul	Nivelul culturii	Era (Civilizația)	Evenimente
5000 î.Hr.	Epoca de piatră		
3000 î.Hr.	Epoca bronzului timpuriu	Civilizația cretană	Se ridică al doilea nivel al Troiei
2000 î.Hr.	Epoca bronzului mijlociu		La Micene se realizează morminte circulare
1500 î.Hr.	Epoca bronzului târziu	Civilizația miceniană	În această perioadă se realizează masca lui Agamemnon
1000 î.Hr.			Se ridică al șaselea nivel al Troiei Se pun bazele celui de-al șaptelea nivel al Troiei
750 î.Hr.	Epoca de fier timpuriu	Civilizația greacă clasică	Sunt finalizate poemele epice ale lui Homer
500 î.Hr.			Campania spre est a lui Alexandru cel Mare
250 î.Hr.	Epoca elenistică		Grecia este subjugată de Roma
0 d.Hr.	Epoca romană		Pausanias vizitează Micene și alte cetăți

CĂLĂTORII ÎN TIMP

CIVILIZAȚIA PREELENICĂ DESCOPERITĂ DE UN AMATOR

Epoca greacă clasică, leagănul civilizației europene, este faimoasă pentru polisurile sale înfloritoare precum Sparta și Atena, și pentru activitățile unor înțelepți ca Platon și Socrate. Dar Schliemann a vrut să își folosească săpăturile pentru a dovedi existența lumii descrise de Homer în poemele sale epice, care au existat cu mult înaintea perioadei clasice grecești. La acea vreme, lumea lui Homer era considerată a fi o ficțiune, lipsită de bază istorică reală. Schliemann și-a dedicat jumătate din viață găsirii dovezilor cu privire la autenticitatea acestei epoci. Mulțumită descoperirii cetăților Troia și Micene, existența unei civilizații datând din Epoca Bronzului în arealul Mării Egee a ieșit la lumină.

Cercetările ulterioare vor diviza Epoca Bronzului în trei perioade distincte. Epoca Bronzului a fost precedată de Epoca de Fier. De asemenea, se pare că a existat un fel de Ev Mediu înnegurat al disoluției culturale între epoca greacă clasică și Epoca Bronzului, de care aparținea civilizația miceniană. În lumea zugrăvită de Homer în poemele sale epice, „Odiseea" și „Iliada", Troia a fost atacată și zdrobită de o alianță de forțe militare din Peninsula Greacă, eveniment urmat de prăbușirea Greciei într-o stare de război civil. Teoriile privind perioada exactă când se petrece acest lucru sunt împărțite între cei care pledează pentru secolul XIII î.Hr., la sfârșitul Epocii Bronzului Târziu și cei care promovează epoca întunecată de care vorbeam mai sus, ca urmând imediat evenimentelor descrise în opera lui Homer.

Pasiunea lui Schliemann pentru trecutul antic a dus la descoperirea dovezilor privind existența unei civilizații miceniene anterioare lumii grecești clasice, dar din nefericire nu există nicio dovadă arheologică privind istoricitatea lumii lui Homer, adevărata sursă a înflăcărării lui Schliemann. Mai târziu, arheologul britanic Arthur Evans, un om care poate fi privit drept succesorul ideologic al lui Schliemann, a descoperit dovezi pentru existența unei civilizații cretane anterioare celei miceniene. Civilizațiile cretană și miceniană au ajuns să fie cunoscute colectiv drept Civilizația Egeeană.

▲ Această frescă enigmatică găsită la situl ruinelor din Tiryns se crede a reprezenta lupte de tauri, dacă este să luăm ca reper alte materiale similare.

Cu toate acestea, dorința sa de a dovedi existența lumii ilustrate de Homer a rămas principala sa sursă de motivație pentru tot restul vieții.

Leagănul eroului Heracle și centrul de putere al legendarului rege Diomede – aici a scos la lumină rămășițele unui palat imens, precum și o mare cantitate de ceramică. Schliemann i-a încredințat lui Dörpfeld săpăturile din anul următor și a pornit într-o călătorie în Cuba. Un astfel de gest, de a încredința altcuiva efectuarea unei campanii de săpături arheologice, ar fi fost de neconceput pentru vechiul Schliemann. În Cuba, Schliemann renunță la toate acțiunile pe care le deținea într-o companie de cale ferată, punându-și tot restul averii în slujba familiei și a muncii de arheolog.

Schliemann continua să sufere de dureri la ureche, dar pasiunea arheologului în vârstă de șaizeci și cinci de ani pentru lumea antică era la fel de vie. Următoarele destinații care se vor bucura de interesul său vor fi Creta și, dincolo de Marea Egee, Egiptul. Lărgindu-și sfera de cuprindere a cercetărilor sale arheologice, acesta a comparat cu sârguință rezultatele săpăturilor sale, pentru a stabili era istorică din care provin. Schliemann a înțeles că doar această metodă îi va aduce respectul experților în arheologie. Cu toate acestea, metoda necesita o cantitate imensă de timp și efort, și, chiar și ținând cont de individualismul feroce al lui Schliemann și de energia sa supra-omenească, pur și simplu nu mai avea suficient timp la dispoziție pentru a mai realiza și alte descoperiri majore.

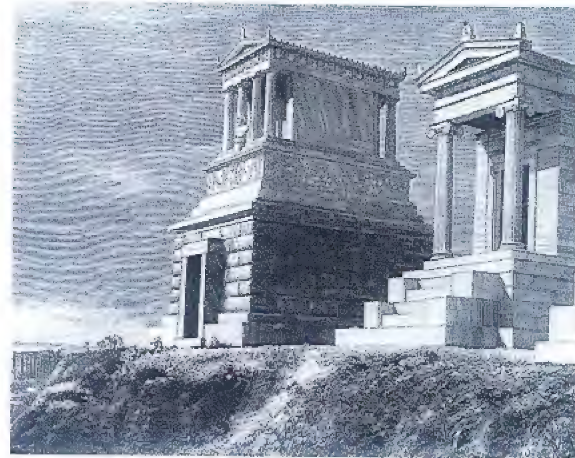

▲ Animale de ceramică descoperite la Tiryns. Schliemann presupune că ar fi vorba de vite.

Moartea pe un tărâm îndepărtat

În 1890, Schliemann a început să lucreze cu Dörpfeld la ultima lor campanie de săpături de la Troia, dar boala sa s-a înrăutățit până la un nivel insuportabil, astfel că a sistat lucrul în timpul verii. A plecat singur de la Atena, pentru a se opera la 13 noiembrie la spitalul Universității Halle din Germania.

Rezultatul nu a fost cel scontat. Totuși, Schliemann dorea să își petreacă vacanța de Crăciun alături de familie. A plecat din Halle la mijlocul lui decembrie și a trecut prin Leipzig, Berlin și Paris, înainte să ajungă la Napoli. Imediat anterior îmbarcării spre Atena, starea sa de sănătate s-a deteriorat, fiind nevoit să își amâne călătoria și să mai petreacă câteva zile la Napoli, sub îngrijirile medicale ale unui otolaringolog. La plecarea lui Schliemann din Napoli, la 25 decembrie, și-a pierdut brusc cunoștința și s-a prăbușit în mijlocul străzii. Nimeni nu își dăduse seama că bărbatul pe care îl trimiteau de urgență la cel mai apropiat spital era un arheolog de talie mondială. Întrucât identitatea sa nu fusese făcută cunoscută, nu i s-a acordat tratamentul de urgență la spital, fiind trimis în schimb la poliție. Identitatea bărbatului a putut fi stabilită în cele din urmă cu ajutorul unei rețete care i-a căzut din buzunar. A fost cazat imediat la un hotel, și otolaringologii de primă mână din Napoli s-au grăbit să îi aline suferința.

▲ Trupul lui Schliemann se odihnește în mausoleul său. Ca și reședința din timpul vieții, acesta, a fost conceput de Enst Ziller. Alături de Schliemann sunt înmormântați soția, Sofia, fiica lor, soțul și cei trei copii ai acesteia.

În ziua următoare, în timp ce doctorii discutau în altă cameră despre cum îl vor trata pe bolnav, eminentul arheolog s-a stins din viață, înconjurat de străini. Familia a fost înștiințată imediat, iar soția lui Schliemann, Sofia, a pornit spre Napoli însoțită de Dörpfeld pentru a recupera trupul neînsuflețit.

Pe 4 aprilie, în anul următor, lumea întreagă și-a luat adio de la Schliemann, în cadrul unei ceremonii cu onoruri naționale la care au participat diplomați din diferite țări. În sicriu au fost introduse, pentru a-i fi veșnic alături, exemplare din operele lui Homer, „Odiseea" și „Iliada".

▼ Relief din mausoleul lui Schliemann. Îi ilustrează pe Schliemann, soția sa și câțiva muncitori efectuând săpături arheologice.

Lumina şi întunericul descoperirilor arheologice ale lui Heinrich Schliemann

Schliemann şi-a dedicat a doua jumătate a vieţii muncii arheologice de dragul dovedirii autenticităţii miturilor homerice. La Troia şi Micene s-a putut lăuda cu succes după succes. Dar există oare vreo legătură între magnificele relicve pe care le-a scos la lumină şi eroii legendelor? Să vedem părţile luminoase şi cele întunecate ale succeselor repurtate de Schliemann, mânat de pasiunea sa pentru lumea antică.

Succesul şi paradoxurile Troiei

MUNCA DE O VIAŢĂ a lui Heinrich Schliemann s-a axat pe a furniza dovezi, cu ajutorul săpăturilor realizate, în susţinerea ideii că evenimentele descrise în poemele lui Homer nu sunt fictive, ci constituie elemente istorice reale. Cum a făcut Schliemann legătura dintre ruinele şi relicvele pe care le-a readus la lumină şi lumea homerică?

Ruinele Troiei au fost descoperite în primele săpături de amploare realizate de către Schliemann în 1871. Troia a fost găsită pe colina Isarlâk, în apropiere de Strâmtoarea Dardanele, în nord-vestul Turciei. Scopul acestei campanii de săpături era de a descoperi castelul troian despre care tatăl său îi spunea că ar putea oferi dovezi privind existenţa lumii zugrăvite în „Iliada" lui Homer. Cel mai mare succes al acestor săpături a fost descoperirea unui set de obiecte de bronz şi de aur care vor fi cunoscute drept „Comoara lui Priam". Schliemann credea că aceste artefacte sunt, indiscutabil, comori ascunse de regele troian Priam în castelul său.

Această campanie de săpături a fost prima care să dovedească existenţa unei civilizaţii datând din Epoca Bronzului care precede cultura greacă clasică, iar cercetările ulterioare au demonstrat că aşa-zisa Comoară a lui Priam este produsul unei ere mult mai timpurii decât a crezut Schliemann.

Epoca ilustrată în poemele epice ale lui Homer, în care castelul Regelui Priam al Troiei a fost înfrânt de o alianţă greacă, a existat, potrivit teoriilor bazate pe literatura greacă clasică, în jurul anilor 1000-1300 î.Hr. La momentul primei sale campanii de săpături, Schliemann a presupus că ruinele din timpul Războiului Troian se aflau probabil spre baza celor şase straturi de ruine descoperite la situl arheologic, şi a început să sape. A găsit splendidele obiecte care vor fi cunoscute drept „Comoara lui Priam" în al doilea strat de la bază şi a emis ipoteza că acest strat datează din perioada 1000-1300 î.Hr., corespunzătoare miturilor homerice.

▲ Masca de aur cunoscută lumii drept „Masca lui Agamemnon.". Schliemann credea cu tărie că obiectul chiar i-a aparţinut lui Agamemnon.

Dar precizia cercetărilor lui Schliemann va creşte odată cu primirea în echipă a prietenului şi colaboratorului său, arheologul german Dörpfeld. Săpăturile realizate în cooperare, începute în 1882, vor scoate la iveală faptul că ruinele aveau nu şase ci nouă straturi, şi că stratul corespunzător perioadei 1000-1300 î.Hr. este de fapt al şaselea de la bază.

Poemele lui Homer nu sunt simple mituri. Vă voi demonstra cu sapa și târnăcopul că se bazează pe fapte reale.

▲ Tablou care zugrăvește colina de la Isarlâk, realizat la începutul secolului XIX. La momentul creării ilustrației Schliemann nu demarase încă săpăturile.

Astfel, a devenit evident că al doilea strat, care se credea a corespunde erei lui Priam, era cu câteva secole mai vechi, datând din jurul anilor 2000 î.Hr. De asemenea, astăzi se știe faptul că așa-zisa „Comoară a lui Priam" nu are nicio legătură cu Regele Priam sau cu castelul troian descris în „Iliada" lui Homer. A fost dovedită existența unei culturi anterioare celei grecești, datând din Epoca Bronzului, dar efortul de a scoate la iveală obiecte aparținând eroilor Războiului Troian a fost sortit eșecului. Așadar, cui i-au aparținut acele obiecte cu care și-a împodobit Schliemann soția iubită?

Eșecuri repetate

Săpăturile de la Micene din 1876, ulterioare celor din Troia, i-au adus lui Schliemann și mai multă notorietate. Acestea au fost întreprinse cu scopul de a furniza dovezi privind autenticitatea lumii descrise în „Odiseea" lui Homer. Micene era deja cunoscută ca și leagăn al eroului tragic, Agamemnon. Faptele lui Agamemnon au fost descrise în „Odiseea", care se spune reprezintă o relatare a Războiului Troian. Conform povestirii, acesta își conduce oamenii la victorie, și se întoarce triumfător la Micene unde este asasinat. Schliemann a dorit să descopere mormântul lui Agamemnon în săpăturile sale de la Micene, și a găsit într-adevăr cinci morminte într-un ansamblu funerar. Fețele celor înmormântați erau acoperite cu măști ceremoniale. Cea mai bine păstrată dintre acestea a ajuns să fie cunoscută drept „Masca lui Agamemnon", și astăzi face parte din colecția Muzeului Național de Arheologie de la Atena. În raportul oficial al săpăturilor, Schliemann însuși nu a legat direct masca de Agamemnon, dar a făcut presupunerea că seturile de oseminte pe care au fost puse măștile aparțineau lui Agamemnon și membrilor familiei regale miceniene. În raport, a afirmat cu mândrie că ar fi descoperit mormântul eroului ilustrat în „Odiseea". Totuși, majoritatea experților au dubii în privința acestei concluzii.

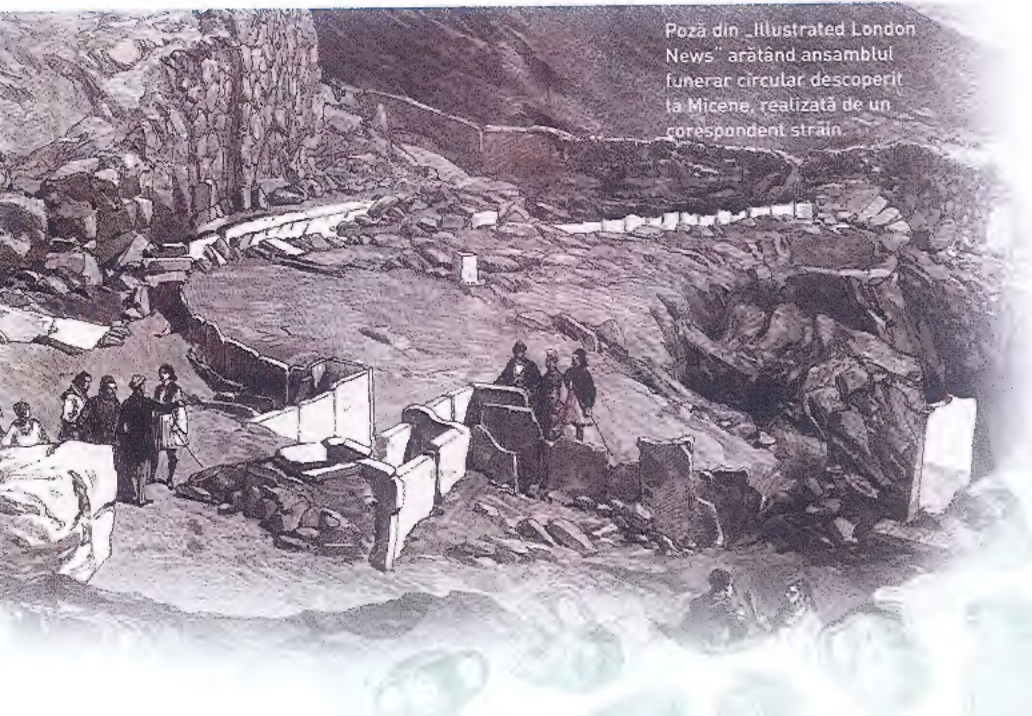
Cercetările ulterioare sugerează că acel cavou era de fapt mult mai vechi decât epoca Războiului Troian. Astăzi știm că mormintele aduse la suprafață de Schliemann sunt cu sute de ani mai vechi decât a presupus Schliemann și teoria prevalentă arată că acestea erau ocupate de familia regală care a condus Micene în jurul secolului XVI î.Hr..

Blestemul lui Homer

Haideți așadar să analizăm meritele și neajunsurile lui Schliemann. E de la sine înțeles că descoperirea civilizației miceniene a fost un lucru bun.

„Incendierea Troiei", de pictorul francez clasic Nicolas Poussin. Conform legendei, Aeneas a scăpat din Troia, pentru ca apoi să întemeieze Roma.

Poză din „Illustrated London News" arătând ansamblul funerar circular descoperit la Micene, realizată de un corespondent străin

Eșecul său în determinarea corectă a erei din care provin artefactele descoperire constituie la prima vedere o lipsă, dar în realitate nu este una gravă. Arheologia însăși progresează prin intermediul repetiției și a corectării acestor erori, iar dacă arheologilor le-ar fi teamă să greșească prin presupunerile pe care le emit, progresul arheologiei ar fi stopat. Dacă Schliemann a avut un neajuns, acesta stă în metodologia sa de cercetare arheologică. Este adevărat că dorința lui Schliemann de a dovedi veridicitatea poemelor epice ale lui Homer prin intermediul săpăturilor a fost motorul căutărilor sale, dar viziunea îngustă nu era numai un defect, ci adevărata tragedie din povestea lui Schliemann. Predilecția sa pentru a realiza conexiuni între anumiți indivizi și obiectele descoperite care datează din epoci din care nu avem dovezi scrise, a fost de-a dreptul nesăbuită. Arheologii nu au descoperit nici până în ziua de azi relicve despre care să se poată afirma cu certitudine că ar avea vreo legătură cu personajele din operele lui Homer.

Schliemann a fost criticat de mulți experți pentru conexiunile făcute la întâmplare între magnificele artefacte descoperite și eroii operelor homeriene (în special Agamemnon și Priam). Altă cauză a criticilor a constituit-o faptul că săpa iresponsabil, distrugând straturi întregi de materiale, pentru a ajunge la acelea care conțineau relicvele și ruinele care îl interesau; și acesta a fost un efect pervers al obsesiei sale de a dovedi caracterul real al poveștilor lui Homer. Totuși, aceste defecte își vor pierde treptat din intensitate, pe măsură ce Schliemann a beneficiat de asistența lui Dörpfeld și a arheologului și antropologului german Virchow, care i-au insuflat abilitățile unui adevărat arheolog specialist în anii maturității sale.

▼ O reconstrucție imaginară a cetății Micene, concepută în secolul al XIX-lea. Amplasarea ruinelor miceniene era binecunoscută înainte ca Schliemann să demareze săpăturile.

Adevăratul succes arheologic

Dörpfeld credea că stratul în care a fost descoperită „Comoara lui Priam" era în realitate mult mai vechi decât era Războiului Troian. Când i-a împărtășit presupunerea lui Schliemann, acesta a tăcut și apoi s-a închis în cortul său pentru următoarele patru zile. Când a ieșit, i-a mărturisit lui Dörpfeld că probabil are dreptate. Dörpfeld a reușit chiar să dovedească această teorie în anii următori. Din capacitatea sa de a dovedi faptele și din eșecul lui Schliemann de a îl urma, a devenit evident că Dörpfeld era un arheolog în adevăratul sens al cuvântului.

Scopul lui Schliemann ca arheolog era să dovedească, cu ajutorul sapei și târnăcopului, că poemele lui Homer nu erau simple mituri ci se bazau pe fapte reale. În cele din urmă, acest vis nu se va îndeplini. Este adevărat că a scos la lumină artefacte din perioada operelor lui Homer, dar nu a găsit niciodată vreo dovadă că există vreo legătură între acestea și eroii homerieni. Cu cât a muncit mai mult Schliemann, cu cât a descoperit mai multe artefacte, cu atât mai îndepărtată s-a dovedit a fi încununarea visului său.

Nu există însă niciun dubiu că pasiunea sa a dus arheologia într-o nouă etapă. Deși nu a reușit, cu ajutorul sapei și târnăcopului, să găsească dovezile necesare pentru existența eroilor lui Homer, nu trebuie să uităm că lui i se datorează descoperirea civilizației miceniene care datează din Epoca Bronzului, și care atinsese apogeul cu mult înaintea perioadei grecești clasice. Oare Schliemann ar mai fi repurtat acest succes răsunător dacă ar fi lucrat chiar de la început cu arheologi excesiv de rezervați și metodici precum Virchow și Dörpfeld? Schliemann a fost hulit și luat în râs de arheologii vremii, dar adevărul este că pasiunea sa de-a dreptul nesăbuită pentru lumea antică i-a permis să obțină asemenea realizări.

CINE DEȚINE DESCOPERIRILE ARHEOLOGICE?
DISPUTE INTERNAȚIONALE ASUPRA SĂPĂTURILOR

Ascunderea comorilor

Pentru Schliemann, cea mai dificilă parte a procesului de efectuare a cercetării arheologice o constituia obținerea autorizațiilor de a săpa. În spatele săpăturilor realizate de Schliemann la Troia și Micene se află negocieri aprinse între Schliemann și guvernele Turciei și Greciei.

Dintre toate săpăturile administrate de Schliemann, descoperirea Troiei, în nord-vestul Turciei, a durat cel mai mult. I s-a ordonat să întrerupă lucrările în 1870, întrucât îi lipsea autorizația în acest sens. Permisiunea oficială i-a fost acordată abia în anul următor, cu condiția să își împartă descoperirile cu guvernul turc. Au existat disensiuni în privința „Comorii lui Priam", pe care a descoperit-o în faza finală a săpăturilor. Comoara a fost prima descoperire impresionantă a cercetărilor întreprinse de Schliemann, astfel că dorea să o păstreze. Un oficial al guvernului turc era prezent în permanență pentru a vedea cum decurge proiectul, dar Schliemann a reușit să sustragă comoara și să o cu sine la Atena. În mod evident, guvernul turc a protestat împotriva violării acordului, în momentul în care Schliemann a făcut publică descoperirea „Comorii lui Priam".

Guvernul turc a apelat la Grecia pentru a recupera comoara ascunsă de Schliemann, dar Schliemann a refuzat să coopereze și a încercat să vândă „Comoara lui Priam" către muzeele din Europa. Desigur, această abordare i-a atras criticile arheologilor. Disputa s-a încheiat în momentul în care Muzeul Imperial de la Istanbul a acceptat de la Schliemann 50.000 de franci în schimbul drepturilor de proprietate asupra comorii. Totuși, Schliemann va continua să aibă relații deficitare cu guvernul turc pentru tot restul vieții.

▲ Muzeul Național din Atena, care găzduiește majoritatea relicvelor găsite de Schliemann în Grecia, la Micene.

Săpături realizate sub observare

Schliemann nu a fost privit cu suspiciune numai de către guvernul turc, ci și de cel grec. Aceasta va avea impact asupra disputei sale cu echipa arheologică germană asupra săpăturilor pe care Schliemann și-ar fi dorit să le realizeze la Olimpia.

Săpăturile de la Micene se vor dovedi de asemenea extrem de problematice pentru Schliemann. Cu toate acestea, în procesul de negociere privind începerea lucrărilor, Schliemann a folosit presiunile puternicului său prieten, prim-ministrul britanic William Gladstone, astfel că în 1876, după doi ani de eforturi, Schliemann a primit permisiunea să demareze campania de săpături. Autorizația avea o clauză, conform căreia Schliemann era obligat să predea tot ce descoperă guvernului Greciei. Pentru a se asigura de acest lucru, un observator desemnat de guvern avea să monitorizeze permanent situl arheologic. Panagiotis Stamatakis, un astrolog specialist, a fost primul observator trimis la sit. Spre deosebire de observatorul turc, acesta a jucat un rol activ în toate aspectele lucrărilor. Stamatakis a intrat frecvent în conflict cu Schliemann cu privire la metodele de realizare a săpăturilor și, ocazional, a sistat lucrările. Când se întâmpla acest lucru, soția lui Schliemann, Sofia, prelua conducerea săpăturilor. În decursul proiectului, Schliemann a descoperit în cele cinci morminte numeroase comori de aur, inclusiv „Masca lui Agamemnon", dar a respectat clauzele contractului și a predat toate artefactele, care astăzi fac parte din colecțiile unui muzeu atenian.

Schliemann a dorit să mai realizeze un set de săpături la Troia, dar nu a reușit să treacă de lipsa de încredere pe care o afișa guvernul turc, astfel că i-a fost extrem de dificil să obțină permisiunea. Presiunea din partea prim-ministrului britanic, William Gladstone, și a cancelarului german Chancellor Bismarck au înclinat în cele din urmă balanța în favoarea sa. Lui Schliemann i s-a permis să înceapă noile săpături la Troia în 1879, cu clauza de a preda două treimi din tot ce descoperă către guvernul turc. Totuși, acest fapt nu i-a asigurat o relație bună cu autoritățile turce. În ultimii ani din viață, Schliemann a planificat realizarea unor săpături pe insula Creta. Creta era la acea vreme sub autoritate turcească, dar populația locală începea să-și ceară drepturile de auto-determinare. Deși Schliemann a obținut acceptul guvernului turc să înceapă săpăturile, nu a reușit să-și apropie sprijinul populației locale, astfel că cercetarea arheologică nu s-a mai realizat.

▲ Schliemann a sperat să realizeze un proiect arheologic pe insula Creta, dar nu și-a pus niciodată planul în aplicare. Ulterior, marile ruine de la Knossos au fost cercetate de către Arthur Evans.

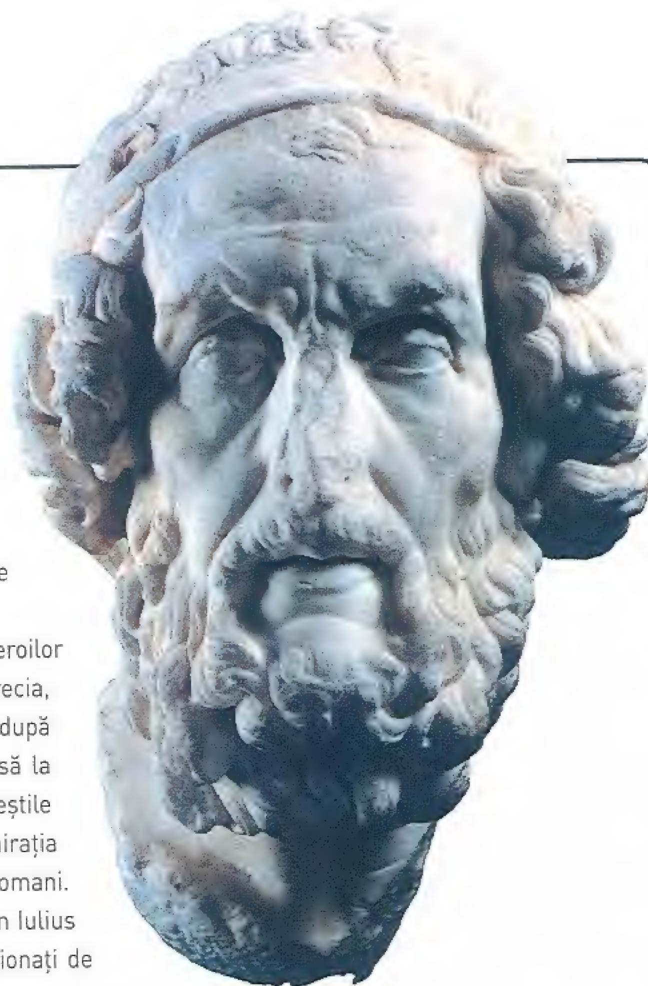
„Comoara lui Priam" și „Masca lui Agamemnon" constituie elementele de dispută. Cea de-a doua este încă parte din colecția Muzeului Național Arheologic din Atena. „Comoara lui Priam" a fost mai întâi donată Muzeului Imperial din Berlin, dar mai târziu a avut o soartă schimbătoare. Astăzi este păstrată la Muzeul Pușkin din Rusia.

▼ Un reporter al „Illustrated London News" aflat la situl de la Micene. Mass-media a recunoscut valoarea și interesul pe care îl prezintă mediatizarea descoperirilor arheologice.

Trecutul se îngemănează cu prezentul

Schliemann a studiat arheologia aproape independent, fără să aibă un profesor anume. A fost luat în derâdere de comunitatea arheologilor pentru hotărârea sa de a dovedi istoricitatea lumii lui Homer, dar succesul repurtat i-a adus mulți simpatizanți, suporteri și succesori.

Marele poet al Greciei antice

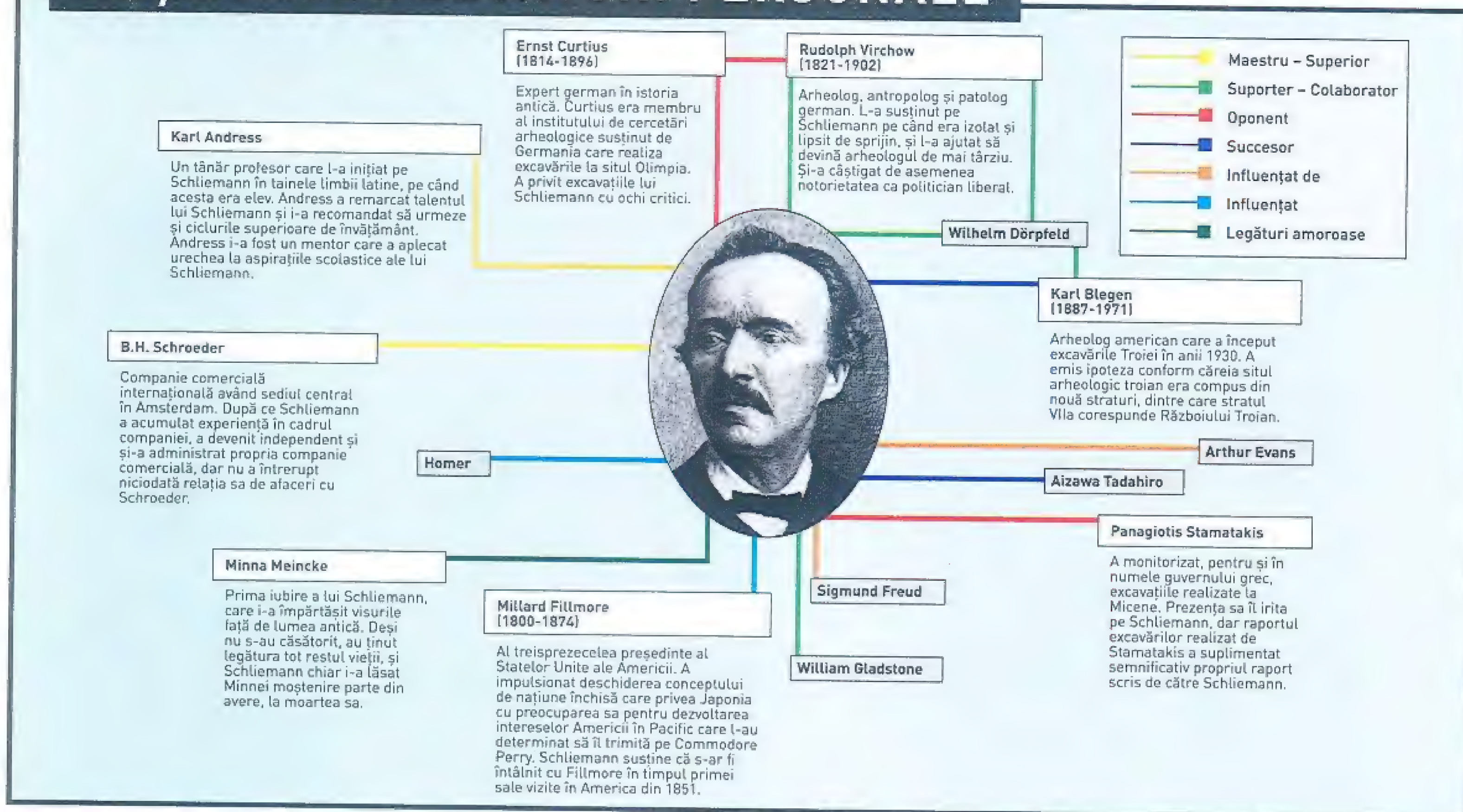
Homer

Lucrările marelui poet al Greciei antice, Homer, vor juca același rol pe întreg parcursul vieții lui Schliemann. Au existat la un moment dat teorii care puneau sub semnul întrebării existența lui Homer, propunând în schimb fie ideea mai multor poeți ale căror opere au fost reunite, fie a unui personaj complet mitic. Astăzi, se presupune că a existat cu adevărat, locuind în vestul Greciei, în apropiere de Insulele Ioniene, în secolul VIII î.Hr., fără însă a se ști mai multe cu privire la acesta.

Poemul epic al lui Homer, „Iliada", descrie povestea eroului troian Ahile, a eroilor și a femeilor frumoase de pe ambele baricade ale războiului dintre Troia și Grecia, incluzând chiar și acțiunile zeilor. Cealaltă mare operă a sa, „Odiseea", se petrece după război și zugrăvește peripețiile și aventurile eroului Ulise, care se întoarce acasă la soția sa, Penelopa. Doar aceste două opere ale lui Homer s-au păstrat, dar poveștile construite cu măiestrie și expresia ritmică pe care o degajă le-au câștigat admirația poporului Greciei clasice, exercitând o influență semnificativă începând cu poeții romani. Personajele literare ale Romei și chiar și politicienii sau oamenii de arme precum Iulius Cezar vor aminti despre dragostea lor pentru Homer, simțindu-se chiar impulsionați de operele acestuia să viziteze Grecia. Când Schliemann a efectuat săpături la Micene, a folosit atât operele lui Homer cât și jurnalul de călătorie al geografului roman Pausanias, citând din lucrările lui Homer pentru a prezenta lumii ruinele pe care le descoperise.

În operele sale, Homer va aduce omagii eroilor Greciei antice, în tot acest timp asigurând o asemenea frazare și structură a poveștii resimțită drept naturală până în zilele noastre. Odată cu trecerea timpului, lucrările sale s-au răspândit în toate colțurile Europei, continuând să fie admirate din Evul Mediu până în epoca modernă. Se spune că poeziile sale au avut o influență marcantă asupra literaturii occidentale.

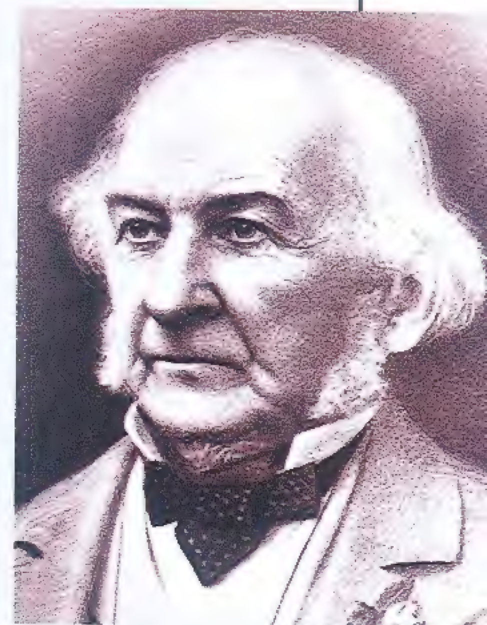
REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Un politician liberal, permanent suporter al lui Schliemann

William Gladstone (1809-1898)

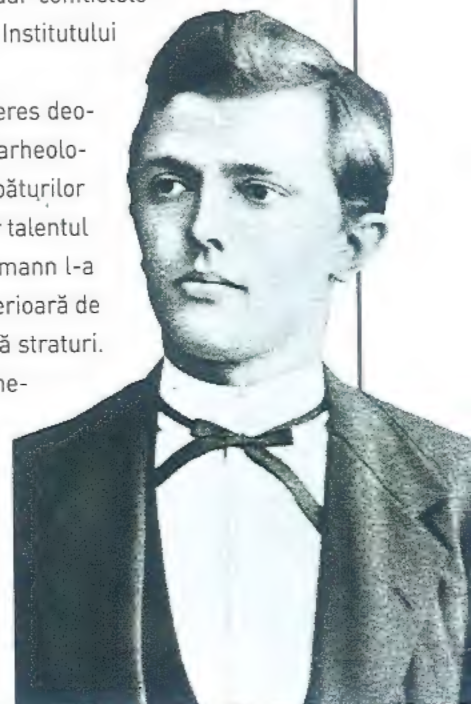
William Gladstone a fost politicianul liberal reprezentativ pentru Anglia secolului al XIX-lea. A făcut primii pași în cariera de politician ca membru al Partidului Conservator, a devenit Președinte al Comisiei Comerciale în 1843 și apoi Secretar Colonial în 1845. A avut succes ca ministru al economiei, viziunile sale s-au reorientat către liberalism, apoi a trecut de partea Partidului Liberal în 1859. A promovat liberul schimb după ce a devenit Cancelar al Ministerului de Finanțe în 1859. În 1867 a ajuns la conducerea Partidului Liberal, apoi a fost de patru ori Prim Ministru, între 1868 și 1894. În cooperare cu liderul Partidului Conservator, Disraeli, a creat epoca de aur a bipartidismului britanic. A acordat mai multă autonomie Irlandei și a extins drepturile de vot, sprijinindu-și reputația de politician liberal.

Gladstone a aflat pentru prima oară de Schliemann în 1873. Între arheolog și autoritățile turce izbucnise scandalul privind Comoara lui Priam, atunci când Schliemann a decis că nu vrea să îi predea Turciei comoara ci să i-o vândă unei alte țări. Muzeul britanic a fost unul dintre locurile în care a încercat Schliemann să își vândă comoara, scriindu-i personal lui Gladstone pentru a-și promova tranzacția. Conflictul cu Turcia s-a sfârșit atunci când Schliemann le-a trimis bani, dar în realitate Schliemann a reușit să cumpere tăcerea turcilor mulțumită relației sale cu Gladstone. Această relație s-a dovedit foarte utilă și în activitățile sale arheologice ulterioare.

Gladstone a fost cunoscut atât ca politician, cât și ca cercetător înfocat al lui Homer. Gladstone, asemenea lui Schliemann, era ferm convins că lumea descrisă de Homer nu era mitologică, bazându-se pe fapte istorice reale. Gladstone l-a introdus personal pe Schliemann la o prelegere susținută la Londra în 1876 și a scris prefața la raportul privind săpăturile de la Micene, publicat de Schliemann în 1877. Gladstone a elogiat munca de o viață a lui Schliemann după decesul acestuia într-un necrolog, prezentându-l ca pe un arheolog de o factură aparte, plin de energie și posesor al unei minți impresionante. Gladstone s-a stins din viață în 1898, la opt ani de la moartea lui Schliemann.

Succesorul lui Schliemann

Wilhelm Dörpfeld (1853-1940)

Alături de diferitele ruine și artefacte, se spune despre arhitectul și arheologul german Wilhelm Dörpfeld că este una dintre cele mai mari „descoperiri" ale lui Schliemann. După descoperirea Troiei, Schliemann și-a îndreptat atenția spre Olimpia, dar conflictele cu guvernul turc le-au ridicat suspiciuni și autorităților grecești, care au încredințat efectuarea săpăturilor Institutului Arheologic German. Tânărul arheolog Dörpfeld făcea parte și el din echipă.

Dörpfeld s-a născut în 1853 în Germania de Vest. A început prin a studia arhitectura, dar a dezvoltat un interes deosebit pentru arheologie după ce s-a familiarizat cu lumea descrisă de Homer, începând să participe la săpături arheologice. Ca arhitect, era talentat la desenarea planurilor, iar diagramele pe care le schița pe parcursul înaintării săpăturilor erau excelente. Dörpfeld a fost un membru activ al echipei Institutului Arheologic German între 1877 și 1881, dar talentul său pentru diagrame și metodologia precisă de realizare a cercetării i-au atras atenția lui Schliemann. Schliemann l-a recrutat pe Dörpfeld în propria echipă. Din momentul în care i s-a alăturat lui Schliemann în 1882, tehnica superioară de efectuare a săpăturilor pe care o stăpânea i-a permis să își dea seama că situl de la Troia era compus din nouă straturi. Schliemann avea oroare de eșec și avea reacții emoționale puternice la criticile venite din partea experților arheologi, dar Dörpfeld, care reprezenta un fel de „succesor" al lui Schliemann, pare să fi câștigat încrederea totală a lui Schliemann. De asemenea, cum Schliemann a studiat metodele precise ale lui Dörpfeld, a fost în măsură să renunțe la tehnica distructivă pe care o abordase el însuși în trecut.

Dörpfeld l-a transformat pe Schliemann într-un adevărat arheolog. După moartea lui Schlieman, Dörpfeld a continuat să lucreze ca succesor, efectuând săpăturile de la Troia și Tiryns. Între 1887 și 1912, Dörpfeld a ocupat funcția de director al Institutului Arheologic German din Atena. Și-a dedicat viața arheologiei grecești și a murit la Atena, în 1840, fără a mai reveni în patria sa, Germania.

O viziune mai clară asupra civilizațiilor de la Marea Egee

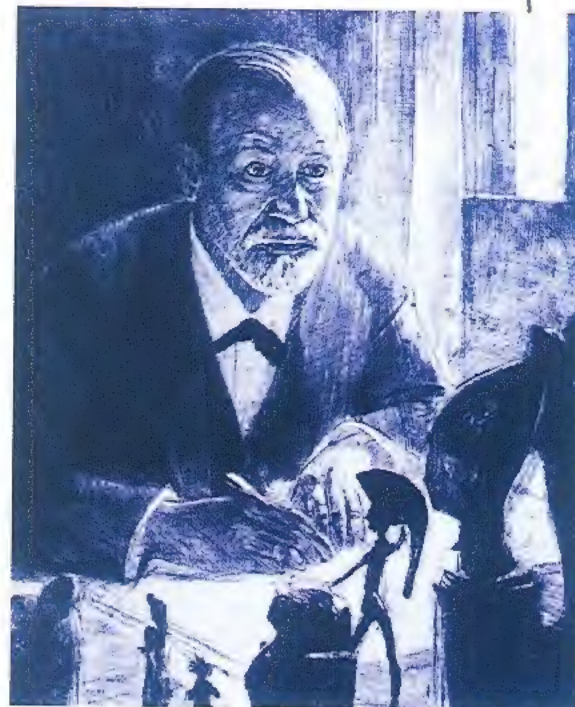
Arthur Evans IV (1851-1941)

Arthur Evans, fiul unui arheolog și antropolog de marcă, s-a născut în 1851. Familia Evans, notorie și înstărită, se poate lăuda cu mulți alți oameni de știință, pe lângă Arthur și tatăl său. Evans a studiat arheologia la Universitatea din Oxford, dar convingerile liberale l-au determinat să se dedice obținerii independenței națiunilor din Peninsula Balcanică. A participat la răscoala împotriva Austro-Ungariei din 1881, fiind arestat și trimis înapoi în Anglia. Apoi a revenit la eforturile sale de a deveni arheolog. Arheologii britanici ai acelor timpuri erau preocupați de o perioadă care se oprea la epoca greacă clasică, iar căutarea frumoaselor opere antice precum clădirile și sculpturile reprezentau obiectivul principal al săpăturilor. Pentru Evans, această abordare era deficitară. Mai mult decât Grecia clasică, Evans era fascinat de civilizațiile de la Marea Egee descoperite de Schliemann.

În 1883, Evans vede relicvele descoperite de Schliemann în Grecia și decide să continue cercetările privind Civilizația Egeeană. Atenția sa a fost captată de Insula Creta, situată între Grecia și Egipt. Și Schliemann a dorit să dezvolte proiecte în Creta, dar nu a reușit să finalizeze negocierile cu autoritățile insulei, fiind obligat să renunțe într-un final. În 1894, Evans a reușit să înceapă o campanie de săpături în Creta pe un mic teren din Knossos, acolo unde se spune ca ar fi fost amplasat palatul Regelui Minos. Creta s-a eliberat de sub suveranitatea turcească în 1898, iar Evans a putut să continue la scară largă săpăturile începând cu 1900. După a șasea campanie de săpături, efectuată în 1905, a ieșit la iveală un mare palat, căruia i s-a spus „Palatul din Minos". Existența unei civilizații cretane care o precedă pe cea egeeană a fost astfel dovedită. Un alt mare merit al acestor săpături l-a constituit descoperirea scripturilor lineare. Sistemul de scriere al civilizației cretane fusese denumit Linear A, iar sistemul civilizației egeene care i-a urmat a primit numele Linear B. Din nefericire, Evans s-a stins din viață în 1941, înainte să apuce să descifreze aceste modele de scriere. Linear B a fost descifrat abia în anii 1950 de către Michael Ventris.

Părintele psihanalizei

Sigmund Freud (1856-1939)

Psihanalistul Sigmund Freud, celebru pentru lucrări precum „Interpretarea viselor" („Die Traumdeutung"), s-a născut în 1856 în Moravia, în orășelul de provincie Příbor. A fost bine-cunoscut pentru interesul arătat față de arheologie, iar biroul îi era acoperit de artefacte descoperite de arheologi în situri din Grecia, Egipt, China și alte țări din întreaga lume. Avea peste o mie de astfel de obiecte, și majoritatea erau originale, nu replici. A pus bazele colecției odată cu moartea tatălui său, în 1896, pe când Sigmund avea patruzeci de ani.

Fascinația lui Freud pentru istoria antică nu a fost un simplu hobby sau o distracție oarecare; avea să devină parte integrantă din teoria psihanalizei pe care a dezvoltat-o. Freud punea mare accent pe subconștient – părțile necunoscute ale minții umane – și a înaintat ipoteza că erele istorice pot fi asemuite minții umane. Conform acestei teorii, istoria antică corespunde subconștientului. Pentru Freud, psihanaliza era similară săpăturilor arheologice, susținând că nu face decât să scoată la iveală comoara ascunsă în străfundurile minții, săpând în straturi tot mai profunde. De asemenea, mitul lui Oedip din mitologia clasică a stat la baza faimosului concept freudian al complexului lui Oedip.

Freud era mișcat de relatările privind experiențele din copilărie care i-au stârnit lui Schliemann interesul pentru istoria antică, și de viața de lup singuratic petrecută de Schliemann în munca sa arheologică. Asemenea lui Schliemann, Freud nu a găsit de la bun început un teren fertil pentru teoriile sale în comunitatea academică, dar a sfârșit prin a obține recunoașterea în secolul XX. În 1938, a fost obligat să părăsească Viena după anexarea Austriei de către naziști, petrecându-și tot restul vieții în exil în Anglia. A murit la Londra, un an mai târziu.

Un Schliemann japonez

Aizawa Tadahiro (1926-1989)

Mulți japonezi au fost supranumiți "Schliemann", dar cel mai renumit dintre toți a fost Aizawa Tadahiro. Aizawa s-a născut în 1926. A crescut într-o familie săracă și a renunțat la școală pentru a lucra într-un magazin; aceste elemente din biografia sa se regăsesc în mare măsură în experiențele trăite de Schliemann. Se spune că în timp ce lucra și trăia la un magazin din Asakusa, cea mai mare plăcere a lui Aizawa era să viziteze muzeul imperial din Ueno și să privească artefactele arheologice dispuse acolo. După înfrângerea Japoniei în război, a renunțat la cariera militară în cadrul forțelor marine și s-a mutat în orașul Kiryu arondat Prefecturii Gunma, unde a încercat să își câștige existența din comercializarea de „natto" (boabe de soia fermentate). Cu toate acestea, încă era fascinat de arheologie.

Într-o zi, în timpul unei călătorii de afaceri, a văzut ceva ce semăna cu niște unelte din piatră în pământul care a fost excavat dintr-un deal pentru construirea unei șosele. Dealul era format din straturi groase de sedimente de cenușă vulcanică cunoscute sub denumirea de „Kanto loam". Rocile sedimentare respective au început să se formeze în urmă cu zeci de mii de ani. Conform cunoștințelor generale ale arheologilor japonezi, Japonia nu era locuită de oameni în perioada Erei Paleolitice când s-a format „Kanto loam". Dacă prezența uneltelor de piatră în stratul stratigrafic, observată de Aizawa, ar putea fi dovedită din punct de vedere științific, ar reprezenta un progres arheologic de foarte mare importanță, dar acest fapt necesita întreprinderea unor lucrări de cercetare de amploare. Aceasta era aproape imposibil pentru un simplu comerciant de „natto" cum era Aizawa. Aizawa era din ce în ce mai convins de teoria sa, pe măsură ce descoperea prin stratigrafie tot mai multe obiecte ce semănau cu niște unelte de piatră și în alte dealuri. În anul 1949 a reușit în cele din urmă să meargă la Tokyo pentru a se întâlni cu numeroși arheologi. Serizawa Chosuke, care efectua un studiu de cercetare arheologică la Universitatea Meiji, s-a arătat interesat de investigarea lui Aizawa.

Aizawa a lucrat cu o echipă de la Universitatea Meiji. Aceștia au cercetat ruinele Iwajuku din satul Akahori al Prefecturii Gunma, unde au descoperit peste două sute de unelte din piatră care au fost fabricate în urmă cu aproximativ douăzeci de mii de ani. Explorarea lor a provocat căutările și descoperirile artefactelor din Paleoliticul Târziu în întreaga țară, demonstrând că Japonia a fost locuită încă de dinainte de Era Jomon. Aizawa a avut onoarea de a descoperi cultura neolitică a Japoniei. Până la moartea sa, care a survenit în anul 1989, s-a dedicat lucrărilor de cercetare de la poalele muntelui Akagi.

Goana către arheologia modernă

Schliemann și-a început munca de arheolog ca amator, fapt care nu l-a împiedicat însă să își pună amprenta profund asupra arheologiei de mai târziu. A avut o influență copleșitoare în domeniul cercetării Civilizației Egeene, care s-a dezvoltat în salturi datorită eforturilor succesorilor lui Schliemann. Modul de a gândi al lui Schliemann care sfida autoritățile și abordarea aplicată au stârnit îngrijorarea arheologilor mai rigizi ai perioadei moderne.

După cercetarea Civilizației Egee

CERCETAREA ARHEOLOGICĂ A TROIEI va continua și după moartea lui Schliemann, mulțumită eforturilor lui Wilhelm Dörpfeld. Săpăturile au rezolvat problema stabilirii cărui strat al Troiei îi corespunde perioada Războiului Troian - mai precis, mutarea locației presupuse de la al doilea strat la al șaselea. S-a stabilit că așa-numita „Comoară a lui Priam" provine din jurul anului 2000 î.Hr., în Epoca de Bronz Timpurie. Începând cu anii 1930, arheologul american Karl Blegen va continua să cerceteze și să realizeze săpături în Troia. Datorită lui știm astăzi că palatul care arde în Războiul Troian nu este localizat în al șaselea strat al sitului, ci chiar mai jos, în stratul al VII-lea. Această teorie aste acceptată în zilele noastre drept cea mai convingătoare.

În orice discuție pe tema Civilizației Mării Egee, este imposibil să ignorăm contribuțiile arheologului britanic Arthur Evans. Heinrich Schliemann a renunțat să cerceteze arheologic palatul de la Knossos din Creta, dar munca i-a fost continuată de Evans care a dovedit astfel existența Civilizației Cretane (cunoscută și drept Civilizația Minoică) care precede Civilizația Egeeană. Descoperirea sistemelor de scriere Linear A folosit de Civilizația Cretană și Linear B utilizat de Civilizația Miceniană au reprezentat evenimente epocale în cercetarea istoriei Civilizației Egee. În anii 1950, Linear B a fost descifrat de tânărul lingvist Michael Ventris. În anumite pasaje scrise pe tăblițe de argilă au fost identificate numele eroilor Ahile și Hector. Acestea erau scrise nu în contextul eroilor și zeilor homerieni, ci ca nume ale unor cetățeni obișnuiți.

Această descifrare a scrierii a demonstrat că populația miceniană vorbea o limbă strâns înrudită cu greaca. Din toate cercetările nu a rezultat decât un singur fir care leagă Civilizația Miceniană de operele lui Homer. Știrea că scrierea Linear B, pe care majoritatea oamenilor de știință o credeau de nepătruns, a fost descifrată, a făcut rapid înconjurul

▸ Frescă cu bărbați care transportă ulcioare de vin, descoperită în palatul din Knossos. Există o puternică asemănare cu frescele specifice Egiptului.

▲ Karl Blegen (extremă dreapta) alături de arheologi americani. Blegen a călcat pe urmele lui Schliemann și Dörpfeld și a continuat săpăturile la Troia.

Palatul din Knossos. Săpăturile la acesta au început în 1900, fiind conduse de Arthur Evans. Prin munca sa s-a putut dovedi existența Civilizației Cretane care o precedă pe cea Miceniană descoperită de Schliemann.

Frescă ilustrând delfini din Palatul din Knossos. Cretanii par a fi fost o civilizație navigatoare, lăsând posterității numeroase imagini ale vieții marine înfățișând arici de mare, delfini sau caracatițe.

Michael Ventris, ingeniosul lingvist care a devenit notoriu pentru descifrarea codului Linear B. Din păcate, a murit tânăr.

Tăbliță de argilă conținând înscrisuri în sistemul Linear B, datând din jurul anului 1450 î.Hr.

lumii. Totuși, viața acestui tânăr lingvist ingenios s-a sfârșit brusc, fiind ucis într-un accident de mașină în 1956, pe când avea numai treizeci și patru de ani. Sistemul de scriere Linear A a rămas nedescifrat până în zilele noastre.

După moartea lui Schliemann s-a putut forma o înțelegere mai completă a Civilizației Miceniene, deși încă nu este clar dacă Micene face parte din lumea zugrăvită în poemele epice ale lui Homer. În ciuda multiplelor cercetări realizate, nu avem nicio dovadă că „Odiseea" și „Iliada" se bazează pe fapte istorice. În mod similar, ideea că arheologii ar trebui să se abțină de la a căuta legături între lumea lui Homer și descoperirile arheologice a căpătat accepție universală. În mod ironic, cu cât se avansează mai mult în domeniul investigațiilor și cercetărilor arheologice, cu atât mai învăluită în mister rămâne lumea descrisă de Homer.

Vrăjit de arheologie

Domeniul arheologiei a progresat rapid în vremea lui Schliemann, devenind o parte importantă a cercetării istorice. Ar fi dificil ca un amator asemănător lui Schliemann să mai obțină vreun succes similar în ziua de astăzi. Totuși, cum descoperirea artefactelor este în sine o parte importantă a arheologiei, este posibil să se facă descoperiri importante chiar și în lipsa unor studii formale în domeniu.

Unde este aurul

Așa-numita Comoară a lui Priam descoperită de Schliemann care a dus la conflictul cu autoritățile turce a fost donată Muzeului Imperial din Berlin în 1881, dar a dispărut în haosul de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

Comoara fusese deja extrasă din muzeu în 1939, la începutul războiului. Aceasta a fost păstrată adânc în subteran, sub bateriile antiaeriene, odată cu intensificarea bombardamentelor Puterilor Aliate. Când armata roșie a intrat în Berlin în 1945, comoara părea pierdută. La acea vreme, totul în regiunile ocupate de forțele armate rusești – inclusiv facilitățile de producție, bunurile industriale și operele de artă – au devenit proprietatea sovieticilor. Numeroase opere de artă au fost trimise în Uniunea Sovietică, majoritatea fiind expuse în galeriile de artă și muzeele din Moscova și Leningrad (Sankt Petersburgul de astăzi). Totuși, Stalin nu era interesat de artă și a dispus depozitarea multor opere în subteran. Comoara lui Priam a fost și ea transportată la Moscova, alături de restul operelor de artă.

Acest lucru nu era cunoscut în Gemania și în celelalte țări din Vestul Europei, iar comoara s-a crezut pierdută. S-a aflat abia în anii 1980, după implementarea glasnost-ului de către premierul sovietic Mihail Gorbaciov. Faptul că sovieticii s-au dedat la astfel de fapte imediat după al Doilea Război Mondial a fost făcut public și multe opere care s-au crezut distruse în incendiile războiului s-au identificat ca fiind depozitate în subteranele muzeelor Uniunii Sovietice.

Lumea a început să suspecteze că însăși „Comoara lui Priam" este ascunsă pe undeva, dovedindu-se că era în posesia Muzeului Pușkin din Moscova. Autoritățile sovietice au refuzat să con-

Armata Roșie intră în Berlin, ca o armată de eliberare. S-a dovedit ulterior că sovieticii au jefuit bunurile culturale.

▾ Muzeul Imperial din Berlin, care a găzduit „Comoara lui Priam" până înainte de începerea celui de-al Doilea Război Mondial.

firme acest lucru, fiind totuși nevoite să recunoască public în 1993 și, pentru prima oară după cinci decenii, comoara a fost expusă publicului larg la Muzeul Pușkin în 1996. Acum este expusă cu regularitate, dar nu există semnale de rezolvare a diferendelor privind retrocedarea acesteia Germaniei.

▲ Copie a unei părți din „Comoara lui Priam", realizată în Germania anterior celui de-al Doilea Război Mondial. Originalul a fost luat de sovietici în timpul ocupației.

Noi evoluții în domeniul arheologiei

Prima campanie de săpături întreprinsă de Schliemann la Troia a fost o afacere deosebit de neglijentă, meritând mai degrabă numele de „distrugere" decât de „cercetare". Cu toate acestea, tehnica sa ca arheolog avea să se rafineze odată cu influența benefică a experților precum Virchow și Dörpfeld. După moartea lui Schliemann, investigațiile arheologice se vor răspândi în întreaga lume, cu excepția regiunilor polare, iar aria de acoperire a săpăturilor arheologice a depășit investigațiile primitive și epocile antice ale istoriei umane, incluzând toată paleta de la originea rasei umane până la secolul XX. În prezent este în curs informatizarea domeniului arheologiei; acest fapt a crescut semnificativ eficacitatea analizei relicvelor aduse la lumină și a procesării imaginilor.

Evoluția metodologiei săpăturilor le-a permis arheologilor să petreacă mai puțin timp la siturile arheologice, preferând confortul laboratoarelor de cercetare, realizând comparații și analize ale obiectelor descoperite în urma săpăturilor. Totuși, dacă arheologii s-ar limita la a analiza și a compara, am fi privați cu toții de progres în acest domeniu. Chiar și în prezent, sunt necesare ipoteze curajoase precum cele ale lui Schliemann, însoțite de pasiunea de a le demonstra și rezistența în fața obstacolelor. Arheologii se cultivă interacționând personal cu ruinele și artefactele. Această regulă fundamentală a evoluției ca arheolog profesionist continuă de pe vremea lui Schliemann, și nu se va schimba niciodată.

▼ Muzeul Pușkin care găzduiește în prezent „Comoara lui Priam". Conflictul cu privire la posesia comorii nu a fost încă soluționat.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

SCHLIEMANN

ISSN 1791-0765

9771791076000 32

DeAGOSTINI